
בניית סוכה כהלכה

קיצור עיקרי ההלכות הנצרכות
לבניית הסוכה

אלול תשפ"א

ההלכות נמסרו ע"י הרה"ג
רבי דוד א. ל. שרייבר שליט"א
מח"ס דיני מגדים וקנין יורה דעה
ומו"ץ בבי"ד דהגרמ"ש קליין שליט"א

כוללי עש"ק 'מקדשי שביעי' בבית הכנסת המרכזי 'נאות יוסף' - בני ברק

ניתן להשיג במייל gr614196@gmail.com
או בפלאפון 052-7614196
או 050-4116552

ניתן לקבל גם חוברות
הלכות השכיחות בימי בין הזמנים
צליאק בהלכה [קיצור הלכות לרגישי גלוטן]
קיצור הלכות בשר וחלב המצויים
קיצור הלכות חול המועד
במייל הנ"ל

לעילוי נשמת רבינו הגדול מרן הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל
בראשות בנו מרא דאתרא הגאון רבי מרדכי שמואל אדלשטיין שליט"א

זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו

בחסד ה' אשר עלינו חופף הננו להגיש לפני ציבור לומדי התורה את החוברת קיצור הלכות של בניית הסוכה מתוך שיעורי הרה"ג **רבי דוד שרייבר שליט"א** מו"צ בבי"ד דהגרמ"ש קליין שליט"א, ומח"ס 'דיני מגדים' ו'קנין יורה דעה', שנמסרו הן במסגרת כוללי 'מקדש שביעי' והן בשיעורי ההלכה בביהמ"ד המרכזי 'נאות יוסף' בבני ברק.

כבוד הוא לנו לעטר את לומדי התורה בחוברת זו אשר נלקטו בה בקצרה עיקרי הלכות בניית הסוכה אשר כידוע הינם קשים ומורכבים בכל מיני תנאי סוכות הקיימים. ההלכות הינם רק קיצור ההלכות המצויים, ובהערות הורחבו הדברים לתועלת הלומדים וגם הובאו כל מיני ספיקות בהלכה בענינים אלו בכל מיני אופנים משתנים, מלבד מקומות שצויין לעיין בהערה.

מאחר וההלכות משתנים מאוד לפי כל שינוי במציאות, וכן קשה להעמיד את הדברים על דיוקם בכתב, ובפרט שהדברים נכתבו בקצרה, לכן אין לסמוך למעשה על הנכתב רק אחרי בדיקה במקורות ולפי המציאות. מאחר ולא ימלט שגיאות נודה על כל הערה ותיקון, ויה"ר שלא יצא מכשול מתחת ידינו.

ברכותינו להרה"ג מוסר השיעורים שליט"א שיזכה עוד להרביץ תורה ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא ונזכה מהרה לשבת בסוכת עורו של לויתן ולראות בהקמת סוכת דוד הנופלת.

לשאלות בהלכות המובאות בחוברת ניתן לפנות לטלפון 050-4122202.

הנהלת הכוללים

דברי פתיחה

הסוכה מורכבת משלשה חלקים ; דפנות, סכך וחלל, ולכל חלק משלשת החלקים ישנם תנאים שונים. ע"כ יתכן מאוד שאע"פ שהסוכה עומדת על תילה ונראית הפלא ופלא – 'זה קלי ואנוהו', כיון שאחד מהחלקים הנ"ל אינו כדיון, תהיה הסוכה פסולה לכתחילה או חלילה אפי' בדיעבד. לא כל סוכה הנראית לעין כסוכה גדולה ויפה הינה כשירה, ועלול חלילה להיות שגם סוכה גדולה תהיה פסולה אפילו בדיעבד מחמת פרט קטן שפוסל.

וכשם שישראל קדושים מחבבים ומהדרים בדקדוק והידור רב בבחירת ד' מינים, מן הראוי להשקיע ולהדר בפרטי ודקדוקי הלכות סוכה - שבכל שבעת הימים מקיימים בה מצוה דאורייתא, ובמחשבה והשקעה מוקדמת ניתן לסדר ולתקן דברים שעייז יצא יד"ח לכל הדעות ובהידור רב. ולכך יש לבחון כל סוכה לכשעצמה בשלשת חלקיה - על פי כללי הלכות סוכה המבוארים כאן - האם היא עומדת בכל התנאים. ובמקום ספק לעשות שאלת חכם הבקי בהלכות אלו.

תוכן העניינים

דברי פתיחה	4
דפנות	6
הקשר בין הדפנות לסכך, ולריצפה	6
עריבן	8
הלכות מחיצה	11
לבוד	12
צורת המשך הסוכה	15
דופן ג'	18
סוכה העשויה כמבוי	21
מחיצה העומדת ברוח מצויה	23
דופן עקומה	25
מוזאיקה	30
חלל הסוכה	32
גודל הסוכה	32
אוויר	35
מעמיד	37
הסכך	40
סכך לשם צל, תעשה ולא מן העשוי	40
שיעור הסיכוך	44
סכך פסול	45
פרגולה. סורגים. חבלי כביסה	51

דפנות

בדפנות הסוכה ישנם כמה תנאים: מידתם, צורת עמידתם, מיקומם, והמרחק שביניהם לבין הסכך.

פעמים כאשר חסר אחד מפרטים אלו, הסוכה פסולה אפילו בדיעבד מדאורייתא או מדרבנן.

מצוה מן המובחר לעשות דפנות שלמות, בלי להזדקק ללבוד, צורת הפתח וכדו'.¹

אך מעיקר הדין, לסוכה כשרה מספיק שיש לה שתי דפנות גבוהות י' טפחים ברוחב ז' טפחים, ועוד דופן אחת בגובה י' טפחים ברוחב טפח. להלן יבואר אופן עמידתה ומיקומה של הדופן השלישית.

הקשר בין הדפנות לסכך, ולריצפה.

- א. הסכך צריך להגיע בצמוד לדפנות. אמנם, כאשר הסכך מרוחק עד ג' טפחים עדיין נקרא שצמודים, מדין 'לבוד'.² אבל אם הסכך מרוחק יותר מג"ט אותו מקום נחשב שהוא ללא דופן.³
- ב. שיעור זה [- עד ג' טפחים] הוא רק כאשר הסכך מרוחק מן הדפנות לרוחב, דהיינו שהסכך קצר וכדו'. אך אם המרחק הוא רק בגובה, כגון שהדפנות

¹ רמ"א סימן תר"ל ס"ה

² דהיינו שכל ב' מחיצות וכדו' המרוחקות זו מזו עד לג' טפחים, נחשבות כמחוברות. בסגירת גג הזזה מחמת גשם וכדו' מצוי שבמשיכת חבל הסגירה הסכך נלחץ ונרחף פנימה, ולפעמים מתרחק ג"ט מהקיר, וכאשר דופן זה היא אחת מג' דפנות לפעמים הסוכה עלולה להפסל, וגם באופן שהסוכה אינה נפסלת בכך אבל אסור לשבת תחתיו וצריך לשים לב לכך ובפתיחה להחזיר את הסכך למקומו. [ולענין להחזיר הסכך בשבת ויו"ט וע"י גוי תלוי אם כל הסוכה נפסלה או רק מקום אחד, עיין מ"ב סימן תרכ"ו סק"כ כנגד סימן תרל"ז סק"א ולחלק מהפוסקים החילוק הוא האם פשע או שהתקלקל לו אח"כ ויעשה שאלת חכם ואכמ"ל].

³ ואם יצטרפו כמה אוירים כאלו ויהיו רחוקים ג"ט אחד מהשני, עלול להגיע למצב שפרוץ מרובה ופסול.

אינם גבוהות מספיק ואינן מגיעות עד הסכך, אם הדפנות יהיו גבוהות לכה"פ י' טפחים די בכך, ואז הסוכה כשרה גם אם הסכך גבוה הרבה מעל הדפנות. ובלבד ש[לכתחילה] הדפנות יעמדו בקו ישר מתחת לסכך, שאילו הדפנות היו גבוהות היו מגיעות לסכך. [דין זה נקרא 'גוד אסיק', ש'מושכים' כביכול את הדפנות ומחשיבים אותם כאילו מגיעות לסכך.]

בנוסף לאמור לעיל, סתימת ההלכה שניתן לחבר את ב' הדינים ביחד. דהיינו, כאשר ישנה סוכה שיש בה את ב' החסרונות, גם שהדפנות לא מגיעות לסכך בגובהם, וגם שהסכך לא מגיע לדפנות ברחבו, אפשר להכשיר את הסוכה ע"י 'לבוד' בצירוף 'גוד אסיק'. דע"י דין 'לבוד' 'מותחים' את הסכך לרוחב, וע"י דין 'גוד אסיק' 'מושכים' את הדפנות לגובה, וכך נוצר מפגש תיאורטי שמכשיר את הסוכה. אמנם, למרות שזוהי סתימת ההלכה⁴, דעת רע"א להחמיר בזה, וסובר דאין להכשיר את הדפנות והסכך ע"י ב' ההלכות יחד, ואין מצרפים 'לבוד' יחד עם 'גוד אסיק'. ע"כ יתכן שראוי להחמיר במקרה הנ"ל כשהדפנות לא מגיעות לסכך בגובהם וגם הסכך לא מגיע לדפנות ברחבו, ולהוסיף סכך שיגיע עד מעל לדפנות בקו ישר, שכאשר נאמר 'גוד אסיק' הדפנות יגיעו לסכך.

ג. כאשר גובה הדפנות הוא עשרה טפחים אך אינם עומדות על הקרקע, אלא תלויות באוויר במרחק כלשהו מהקרקע, כשר רק כאשר המרחק מן הקרקע הוא פחות מג' טפחים ['לבוד']. [ולא כבמקרה שהדפנות מתחילות מהקרקע ומרוחקות מהסכך שאז די בכך שהדפנות בגובה י' וכשר בכל מרחק⁵.] ע"כ

⁴ סימן תר"ל ס"ט, והרע"א שו"ת קמא סימן י"ב.

⁵ מאחר ודופן שאינה מגיעה עד לסכך מועיל מדין גוד אסיק, כתב בספר הסוכה שכל שראש המחיצה וחודה אינה ניכרת, יש לחשוש שלא אומרים גוד אסיק, [כדין מחיצות שאינם ניכרות] ולפי"ז כאשר עושים סוכה במרפסת והדופן היא קיר המרפסת [בגובה מטר], וסופו מסתיים במוזאיקה, והמוזאיקה רחבה יותר מהקיר עצמו, כיון שלא ניכר סיום רוחבה האמיתי של הדופן שהרי היא צרה ונכנסת מתחת למוזאיקה, א"א להחשיב שהמחיצה נמשכת ומגיעה עד לסכך. והן אמנם יש לדון בדבריו, [עיי' שמ"ה סט"ז, ועדיין שונה משם שאין מחיצה בפועל. וכן יש לדון

יש להיזהר בדפנות העשויות מוילונות וכדו', שלא יתרוממו מהרצפה ע"י מתיחת הוילון וכדו' יותר מג' טפחים⁶. וכאשר מרימים את הוילון לצורך שטיפה וכדו' יש לזכור לשלשלו לאחר מכן שלא יהיה מרחק בינו לבין הקרקע יותר מג"ט⁷.

עריבן

א. אף שמותר שיהיו פרצות באמצע הדופן [כפי התנאים שיבוארו בהמשך], זוית אחת שבין שתי דפנות שמכשירות את הסוכה, צריכה להיות סתומה. דהיינו, ששתיים מהדפנות חייבות להיות מחוברות אחת לשניה. דין זה נקרא 'עריבן' [ועיין הערה⁸].

מאיה שיעור כבר נחשב אינו ניכר עיין חזו"א סימן ק"ד סק"ו, ובב"מ שע"ד ס"ה ובתו"ש שם סק"א] אבל כדי לא להכנס לספיקות כדאי לכסות את הצד הפנימי של המוזאיקה באלכסון עד לקיר שתחתיה עם חתיכת בד וכדו' ובכך תחשב הדופן כממשיכה עד למוזאיקה ומסתיימת ברוחב המוזאיקה, וממנה תמשיך לעלות עד לסכך⁹.
⁶ יש להיזהר בזה מאד ולשים לב לכך, כי בחוסר תשומת לב הסוכה יכולה להיראות כשרה למהדרין, ולהיות פסולה לכל הדעות. וכמבואר בסימן תר"ל ס"ט.

⁷ ואין בזה משום תעשה ולא מן העשוי, אף שבשעת הקיפול הסוכה היתה פסולה.

⁸ יסוד דין עריבן ופרטיו מתבאר בסימן תר"ל ס"ב-ס"ה. ובחזו"א מסתפק האם הוא פסול מה"ת או מדרבנן אמנם בכל אופן הוא פוסל בדיעבד ולא קיים מצות סוכה עכ"ל. והן אמנם בחלק מהאופנים יתכן שלדעת המג"א שסובר שאם המקום בפועל סגור ע"י דפנות הסוכה גם אם הסגירה אינה במקום של הכשר הסוכה עצמה אלא מחוצה לה אין חיסרון שהדפנות המכשירות בעצמם אינם מחוברים בעריבן. וביותר לדעת המחבר [בס"ד] מועיל להוריד את החיסרון של עריבן גם כאשר החצר עצמה סגורה בעריבן [ולא בדפנות הסוכה] למרות שהחצר לא מהווה כחלק מהסוכה, אמנם בשעה"צ [סקט"ו] כתב שגם עיקר דינו של המחבר קשה וגם באופן של דינו של המג"א ג"כ צ"ע ולכן יותר מדעת המחבר [שצריך שהמקום עצמו יהיה גדור עריבן למרות שאינו במקום הסוכה עצמה] א"א להקל רק בכה"ג שהסגירה היא מדפנות הסוכה עצמה, וגם בזה עצמו נראה שנדחק. ועוד שהגדרים בהם לדעת המחבר והמג"א מועילים לעריבן אינם ברורים. ולכן כל עוד שהגדרון הוא כיצד להכשיר את הסוכה ולהעמידה בצורה שתהיה לכתחילה ראוי ועדיף שיהיה עריבן בצורה שאינה תלויה במחלוקת, ולכן הובאו רק האופנים שצורת העריבן שלהם הוא כראוי לצאת ידי כל הדעות והספיקות. אמנם לענין דיעבד בחלק מהאופנים אפשר להכשיר.

ב. כדי שיחשבו הדפנות מחוברות [מחמת דין 'עריבן'] אי"צ ששתי הדפנות יהיו מחוברות ממש, שיגעו אחת בשניה, אלא די בכך שהחיבור יהיה ע"י 'לבוד'י. ולכן גם אם שתי הדפנות לא מחוברות, אלא רק סמוכות בקצותיהן אחת לשניה, והרווח הוא פחות מג' טפחים, נחשב לעריבן. אלא שכאשר הם מחוברות רק ע"י 'לבוד' יש לכוונם במדויק שיהיו בזוית ישרה, כך שאם היו ממשיכות הלאה היו נפגשות תוך ג' טפחים זו בזו. וצריך להזהר שלא יתרחקו יותר מג"ט כי מצוי מאוד בדופן מעץ שמתעקמת או זזה מעט במשך החג ונוצר ביניהם מרחק של יותר מג' טפחים¹⁰, ובקל הסוכה יכולה להפסל בכך.

ג. דין 'עריבן' מחייב שהדפנות עצמם יהיו מחוברות או סמוכות ['לבוד'] זה לזה. אך אם החיבור הוא רק בין דופן לצורת הפתח [וכגון שהכניסה לסוכה

גם כאשר משתמשים בעריבן כזה שמועיל לדעת המחבר או המג"א, עדיין יש לדון בכמה פרטים ואופנים **לעורר לב המעיין**. (1) לדעת המחבר יש לדון האם כל סוכה שבבית או בקומה גבוהה יוכשר גם אם דפנות הסוכה אינם עריבן כלל מאחר ובמציאות לא בקעי בה או שצריך שלא יבקעו מחמת מחיצה וגדירה. (2) וכן יש לדון האם נוקטים לחשוש את ב' הצדדים של המחבר והמג"א לחומרא, באופן שתהיה סגורה אבל רק מחמת מחיצה דינית כגון ע"י צוה"פ או עומ"ר שמצד גדרי עריבן לא מהני, האם לדעת המג"א די בכך שנחשב דינית סגור או צריך שיהיה סגור לפי גדרי דפנות ועריבן, ולדעת המחבר מאחר ובפועל בקעי בה רבים האם לא יועיל למרות שיש כאן מחיצה דינית. (3) וכן באופן שלא בקעי מצד הסוכה לחוץ רק בגלל שבמציאות קשה לעבור אבל אין למקום הסגירה גדרי מחיצה כגון שמאחורי הסוכה יש עצים או גדר חיה וכדו'. האם לפחות לדעת המחבר יועיל להוריד חיסרון של עריבן. (4) אם יהיה לו הפסק של גדרי מחיצה בין העריבן לסוף החצר כגון שיש צוה"פ בין הסוכה להמשך החצר [מצוי במקום שהסוכה היא לפני הכניסה לבנין ומצד השני של הבנין יש חצר הפתוחה או סגורה לחצר אחרת ולבנין עצמו יש לו צורת הפתח] האם יחשב להפסק ומבדיל שלא יוכל להשתמש בסגירת החצר להחשיב את הסוכה כסגורה כי יש ביניהם גדר מחיצה, או שמאחר ובמציאות הוא סגור מועיל. (5) כשהפירצה תהיה באמצע החצר מאחורי הסוכה אבל הצדדים של החצר בעצמה כן מחוברים וסגורים האם נימא שמאחר ובצדדין יש כאן עריבן מהני, או דילמא שגם כאשר יש עריבן כל שיש בו בפועל פירצה יש לו חיסרון פרוץ.

⁹ כמבואר בבית הלל סימן תר"ל ס"ה ד"ה כי המחיצות.

¹⁰ מצוי שהדפנות זזים ומתרחקים בצורה אלכסונית באופן שבזווית שלהם יש מרחק ופירצה יותר מג"ט ונוצר מצב שאין לבוד של עריבן.

נמצאת בצד הדופן], לא מועיל לעריבן¹¹.

ולכן באופן שהכניסה לסוכה נמצאת בצד הדופן במקום החיבור עם דופן אחרת, ואין 'עריבן' במקום אחר בסוכה, למרות שהדפנות ארוכות ומהודרות, אבל 'עריבן' אין כאן¹². וע"כ צריך לשים לב בכה"ג שיהיה 'עריבן' בזוית אחרת בסוכה.

ואפי' אם במקרה הנ"ל יש בצוה"פ גם דלת, הסוכה כשרה רק כשהדלת סגורה. אבל כשהדלת פתוחה, הסוכה פסולה.

ד. כמו כן יש להיזהר במקרה שיש חלון בקצה אחת הדפנות במקום בו מתקיים ה'עריבן', במידה והחלון מתחיל בתוך גובה י' טפחים מהרצפה, כשהחלון פתוח – גם באופנים שהוא כשר כדופן כשיש לו מסגרת וכדו' כצוה"פ [ופרטיי יבואר בעז"ה להלן] – אבל עריבן אין כאן¹³. וביותר, גם כאשר במקום החיבור בין ב' הדפנות יש דופן שלימה, אך בהמשך הדופן בתוך שיעור הכשר הדופן – דהיינו ז' טפחים – הדופן מורכבת מב' חלקים מרוחקים זמ"ז יותר מג' טפחים וניכשרת מדין עומד מרובה, או שמתקיימת ע"י צורת הפתח [וכגון שב' הטפחים הסמוכים לחיבור מורכבים מדופן, וה' הטפחים הבאים הם רק צוה"פ], מצדד החזו"א¹⁴ שלעריבן זה לא מועיל, דלעריבן צריך חיבור בין ב' דפנות שלימות באורך ז' טפחים. אא"כ – במקרה שמורכבת מב' חלקים

¹¹ כמבואר במ"ב סימן תר"ל סקכ"ד – כ"ה.

¹² אכן במקרה שמעל צוה"פ של הכניסה יש קיר גבוה י' טפחים יש מקילים שיחשבו הדפנות מחוברות. וכן מצדד הגרשז"א דמאחר ולרוב דיני התורה צורת הפתח נחשבת מחיצה אלא שבסוכה בשיעור דופן העיקרי לא מהני צוה"פ כי אין לה שם דופן, לכן די בעצם מהות מחיצה לבטל את החיסרון של מחיצה תלויה למחיצה שממעל לי', כי נחשב כולה מחיצה, וממילא הדופן י' שמעל הצוה"פ היא זו שתחשב לדופן.

¹³ חזו"א סימן ע"ה סק"ד.

¹⁴ סימן ע"ה סק"ד. וכן מוכח לשון הריטב"א. מאידך בסוף סקט"ז חזר בו ומסתפק. אבל בשעה"צ סק"כ מוכרח שאי"צ. וע"ע בבכור"י סקכ"ב. – אמנם כאשר יש עומד גמור של ז' וממנו יהיה כמה עמודים של מעקה וכדו' שפחות מג' ועי"ז יתחברו ב' עומדי הז' יתכן שיועיל הלבד לצרפם לעריבן.

המרוחקים זמ"ז - המרחק פחות מג' טפחים, שע"י 'לבוד' מקרי דופן ז' טפחים, ומועיל גם לגבי 'עריבן'.

אך במ"ב מבואר שאי"צ דופן ז' שלם ל'עריבן' וגם מפוזר מצטרף לדופן, ושיעורו נראה בשעה"צ¹⁵ שהעיקר הוא שיהיו ז' טפחים בַּעומד עצמו גם בלי הרווחים.

מצוי כאשר הדפנות מבד, או כאשר הדפנות אינם מגיעות זו לזו והחיבור ביניהם נעשה ע"י בד, שעקב מתיחת הזוית מוגבה הבד מהקרקע יותר מג' טפחים, וממילא מתבטלת המחיצה באותו מקום [שהרי מחיצה הגבוהה ג"ט מהקרקע פסולה וכדלעיל], ונמצא שהקרנות אינם מחוברות והסוכה נפסלת. וכן מצוי בשעת השטיפה שמרימים את הוילון שבפינה למעלה מג"ט, שבשעה שהוילון למעלה הרי הסוכה פסולה, ויש להיזהר לא לשכוח להחזירו. וע"ע בהערה¹⁶].

הלכות מחיצה

דפנות הסוכה צריכות להיות מחיצות עם כל פרטיהן ודיניהן. במחיצות יש שלש דרגות; מחיצה שלימה, מחיצה דינית – דהיינו שיש 'דין' מחיצה, ומחיצה גרועה. מדין 'מחיצה' על הדופן להיות בגובה י' טפחים, ומדין 'דופן' עליה להיות באורך ז' טפחים כמידת הכשר הסוכה.

למרות שביחס לרוב דיני התורה צורת הפתח מוגדרת כמחיצה, אך לסוכה יש דין 'דופן'. ולכן בשיעורי הדפנות העיקריים צורת הפתח לא מועילה

¹⁵ סק"ב.

¹⁶ עוד יש לדון כאשר המחיצות עצמם עריבן דהיינו שהדפנות מחוברים אבל באותו זווית לא הניח מעליהם סכך במרחק של ג"ט, האם יחשב שהסוכה אינה עריבן [והאם תלוי בדעת המחבר והמג"א בדין עריבן שהובא בהערה לעיל]. - אבל כאשר יש באותו מקום סכך פסול המשמש רק כדופן עקומה ודאי מועיל לעריבן וכדמוכח באיצטבא המותרת בדין דופן עקומה מד' צדדים וצ"ע.

להיחשב כדופן, אלא רק לתוספות וחיבורים וכדלהלן. [ועיין הערה 17]

לבד

א. מעיקר הדין מחיצות העשויות משתי וערב בריחוק של פחות מג' טפחים מועילות וכשירות לדפנות הסוכה, אמנם שיטת הגר"א¹⁸, שלמרות שמחיצה מתקימת גם ע"י לבד, וכן לגבי חיבור בין שתי הדפנות לעשות דין 'עריבן' מועיל לבד, אבל בעיקר הדופן עצמה, דהיינו שיעור ז' טפחים שלה, צריך להיות שלם. ובחזו"א מסתפק האם כל הז' צריך שיהא שלם או שאם יש עומד מרובה ד' טפחים אפשר שהמשך יהא עשוי לבד¹⁹.

ב. לפיכך, כאשר בונים סוכה מקרשים דקים, אם רוצים לצאת גם לדעת הגר"א, צריך שיהיה בב' דפנות שיעור ז' טפחים שלמים ללא הפסק ביניהם. וכן כאשר אחת מהדפנות עשויה מתריסים, לפי הגר"א כאשר בתוך שיעור ז' טפחים של הדופן יפתח את התריס - אפילו במרחק של פחות מג' טפחים מהתריס הסמוך אליו -, וכן אם יפתח את השלבים תוך שיעור ז' טפחים - למרות שהמרחק בין שלב לשלב הוא פחות מג' טפחים -, יחסר משיעור ז'

¹⁷ באופנים שצריך או מועיל צורת הפתח, יש אופנים שצריך להקפיד שהמזווה המשמשת לצורת הפתח לא תהיה הדופן עצמה, כי באופן זה הדבר תלוי בנידון האם ראשי כתלים יכולים לשמש כחלק מהצוה"פ. כדי להמנע מספיקות יניח קרש שצורתו שונה מעט מהדופן או הקיר או מחמת שבולט מעט יותר ממנו או שהוא יותר צר ממנו וכדו'. אמנם יש אופנים שלכו"ע ראש הכותל יכול לשמש כחלק מהצוה"פ כי עצם הפעולה של הנחת המשקוף מגדיר גם את המזווה לחלק מהצוה"פ ואכמ"ל. [וכן חלוק גם בסיבת הצורך והתועלת של הצוה"פ אם משמש רק לצורך המשכת סוכה כמין גם או משמש לסוכה העשויה כמבוי, ותלוי בדברי המג"א על ס"ג ובסימן שס"ג סק"ח ובפמ"ג שם ובחזו"א סימן קע"ב סק"ב ודי בהערה זו לשימת לב]. עוד מקצת מעיקר הלכותיו שצריך שיהיו גבוהים י', וחזקים לקבל דלת כלשהוא, אבל הקנה שמעליהם מספיק בכל שהוא, ויהיה מכוון מעליהם ממש, אבל אינו צריך ליגע בהם, ונחלקו הפוסקים האם צריך שהקנה יהיה עשוי מיוחד לכך.

¹⁸ עיין תר"ל ס"ג ועוד

¹⁹ סימן ע"ה סק"י- י"א ומצדד שהדבר תלוי במחלוקת ראשונים, - ובדעת המ"ב בזה מחד לא הזכירו, וכן מדמכשיר עומ"ר נראה דלא ס"ל לדין זה, מאידך יש שהוכיחו דסובר כדעת הגר"א וצ"ע.

טפחים של עיקר הדופן עצמו.

ג. דין זה הוא רק בז' טפחים של דופן הסוכה. אבל כאשר יש כבר שיעור ז' שלמים, לכו"ע ניתן להמשיך את הדופן ע"י צוה"פ, או ע"י לבד ואפילו לבד כזה שלא מועיל לז' טפחים עצמן דהיינו שתי או ערב לבד כעמודים וכדו' הסמוכים זה לזה בשיעור לבד [כמבואר לקמן].

ד. שיעור ז' טפחים הנ"ל שלדעת הגר"א צריך להיות שלם ולא ע"י לבד, לא צריך להיות דוקא במקום החיבור [- 'עריבן], אלא כל שבהמשך הדופן יש ז' טפחים שלמים, מקום החיבור יכול להיות ע"י לבד. ולכן כל שיש באיזה מקום בדופן ז' טפחים רצופים ללא לבד, אין חיסרון שבהמשך הדופן יש רווחים וכדו'. ואם הדופן היא תריסים וכדומה, מלבד המקום של הז' טפחים, בשאר המקומות אפשר לפתוח את השלבים או להזיז את התריס [במרחק של פחות מג"ט, שהדופן לא תיפסל].

ה. דופן שאינה רחבה י' טפחים שהשכיבו אותה לרוחבה ומחמת כך אין בגובה שיעור דופן כשר, שיטת החזו"א²⁰ שאין אפשרות להכשיר את הסוכה ע"י פס לבד, כגון שיניח למעלה במרחק מועט קרש נוסף, כי אותו קרש בטל מחמת האויר שמעליו ותחתיו, אלא א"כ במציאות כל גובה הסוכה הוא רק י'.

מחיצת שתי ללא ערב.

א. בדיני 'מחיצות' מחיצה העשויה מעמודי שתי בלבד [- לאורך] או חוטי ערב בלבד [- לרוחב], נחשבת למחיצה גרועה. ולפיכך פוסק המשנ"ב²¹ כהמג"א שכאשר הסוכה עשויה רק מג' דפנות [ולא ד'], מחיצה גרועה אינה יכולה להוות אחת מג' הדפנות. אמנם החזו"א²² מגביל את דינו של המג"א, שכל החיסרון הוא רק בעמודים שאין ברוחבם שיעור ד' טפחים. אבל אם יש ברוחבם ד' טפחים, למרות שהם רק מחיצת שתי יכולים להיות דופן ע"י

²⁰ סוסע"ז

²¹ סימן תר"ל סקכ"ב.

²² סימן ע"ה סקי"ב.

לבד, ולא מקרי מחיצה גרועה.

ב. עוד אופן מתבאר בחזו"א שאם העמיד בפינת הסוכה עמוד דק ומשתי צדדיו עומדות דפנות בשיעור ד' טפחים כל אחת, ואינן מגיעות עד לעמוד עצמו אלא במרחק של פחות מג' טפחים, גם אם העמוד הוא צר ואין בו רוחב ד', והוא עשוי רק שתי, יכול העמוד לשמש מדין 'לבוד' כמחבר בין שתי הדפנות שיש בהם שיעור ד'. וכן נראה בבכור"י²³ שכאשר צד אחד שלם, שתי וערב, מועיל עמוד בפינה²⁴ לחבר.

ג. במחיצה של 'שְׁתֵּי' ע"י לבד כגון עמודים או קנים העומדים זה בצד זה בפחות מג' טפחים, ויש בה עמוד או קנה אחד העומד לרוחבה ומחבר בין כל העמודים, כגון גדרות וכדו' שיש פס למעלה ולמטה וביניהם עמודי שתי, למרות שבין פסי העָרְב קיים מרחק גדול ואינם לבד, דעת השעה"צ²⁵ שהם מועילים להוריד את החיסרון של מחיצת שתי. אך החזו"א סובר שאינו מוריד את החיסרון של 'מחיצת שתי', ופסול. ולכן, בכל דופן שנכשרת ע"י לבד, יש להקפיד שהלבד יהיה גם בשתי וגם בערב. וע"כ במעקה וכדו' שיש לבד רק בשתי אבל בערב שמב' הצדדים אין לבד²⁶, תלוי במחלוקת המ"ב והחזו"א. ואם יקשור חבלים לרוחב במרחק פחות מג' אחד מהשני עד גובה י' לכו"ע מועיל. אך סורג שיש בו לבד גם בשתי וגם בערב לכו"ע מועיל.

ד. אף שמחיצת שתי או ערב לבד [שאינה בכל הד' דפנות] פסולה לדופן, אם יש מעקה [- שתי] ותריסים פתוחים [- ערב] זה לפנים מזה בפחות מג' טפחים, מצטרפים יחד למחיצת 'שתי וערב'. ונחשבות יחד לדופן ולכן בכה"ג ניתן

²³ סק"י"ג.

²⁴ אלא שבחזו"א מצדד שגם אי מחיצת שתי בלא ערב לא מהני, מ"מ אם יש עומד של ד' טפחים ההמשך יכול להיות לבד של שתי או ערב לבד.

²⁵ סימן ש"ס סק"ב, ובחזו"א סימן ע"ז סק"ד כתב שהוא תמוה וא"א לעשות מזה סניף להקל.

²⁶ יש לעיין האם גם להיפך, בערב בלא שתי כגון תריס פתוח וכדו' שהלבד הוא רק בערב, ובצדדים יש שתי של עמודי התריס יכשיר המ"ב.

לפתוח את שלבי התריס²⁷.

צורת המשך הסוכה

א. אחרי שיש בדופן שיעור ז' טפחים, אפשר להוסיף עליה בשני אופנים ; הא' . בעומד מרובה. הב' . ע"י צורת הפתח.

ב. 'עומד מרובה על הפרוץ' הוא שכאשר יש פרצות בדופן, אך לאחר הפרצה יש המשך לדופן, כל ששיעור העומד הסגור שבצירוף כל חלקי הדופן הקיימת הוא יותר משיעור הפרוץ, דהיינו שבצירוף כל חלקי המחיצה העומדת שבאותה הרוח, מידתם יתירה על צירוף כל חלקי פרצות המחיצה, הסוכה כשרה גם במקום הפרוץ כי דנים את כולה כמחיצה קיימת. כמו"כ אם יש לאחר הפרצה – בקו ישר - עוד דופן, הדופן נחשבת כאחת ארוכה²⁸. [דין זה נקרא 'עומד מרובה על הפרוץ', שהעומד מכשיר את הפרוץ.]

ג. האופן הב' למרות שצורת הפתח לא מועילה בבסיס הדופן, אבל ניתן להוסיף על שיעור הדופן הקיימת ע"י צורת הפתח, וכאשר יש בדופן שיעור ז' טפחים שלמים, והמשך הדופן הוא צוה"פ, הדופן כשרה גם אם אורך הצוה"פ הוא יותר משיעור אורך הדופן הקיימת.

הוספות אלו מצויים בדפנות שיש בהם תריס או חלון, שגם אם יש שיעור ז' טפחים שלמים, כאשר המשך הדופן עשויה מתריס או חלון הזזה, כשהתריס פתוח הדופן נפסלת. אבל אם יש מסגרת שיכולה לשמש כצורת הפתח -] הכשר ע"י צוה"פ] מועילה²⁹.

וכן אם יש המשך דופן לאחר התריס, גם כשיהיה פתוח, כל שהחלק הסגור יהיה יותר מהחלק הפתוח הדופן כשירה -] הכשר ע"י עומד מרובה על

²⁷ חזו"א שם.

²⁸ סימן תר"ל ומ"ב סקכ"ב.

²⁹ סימן תר"ל ס"ה מ"ב סקכ"ז שעה"צ סקכ"ד.

[הפרוץ].

אך אם אין צוה"פ, וגם אין 'עומד מרובה על הפרוץ', המשך הדופן אינה מצטרפת. ויש לבדוק בכל מקרה לגופו.

דינים אלו הם רק כאשר ישנם שתי דפנות סמוכות אחת לשניה אבל כאשר ב' הדפנות הם זו כנגד זו וביניהם ישנה דופן קצרה אופני השלמתה משתנים ויבואר במקומו.

ד. הדין הנ"ל הוא רק בב' הדפנות המכשירות את הסוכה. אך בדופן השלישית, כאשר יש בה כבר שיעור ז' טפחים שלמים, אינה צריכה צוה"פ בהמשך הדופן. ויבואר להלן [בדיני הדופן השלישית].

ה. עומד מרובה על הפרוץ אינו רק במקרה שיש לו חצי דופן ורוצה להמשיכה, אלא גם במקרה שיש לו דופן עם פרצות באמצעה, ככל ששיעור העומד הוא מרובה מהפרוץ, הכל נחשב כדופן אחת ארוכה. אמנם, 'עומד מרובה' היינו רק באופן ששיעור ה'עומד' בדופן הזו הוא מרובה על הפרוץ, אך לא בחישוב כולל של ה'עומד' בכל הדפנות³⁰.

ו. בשיעור ה'עומד מרובה' יכולים להכלל גם חלקים ש'עומדים' ע"י 'לבוד'. דהיינו, אם יש לו חצי דופן, ומעוניין להמשיכה ע"י 'עומד מרובה', ובחלק ה'עומד' יש לו פרצה פחות מג' שכשרה ע"י 'לבוד', שיעור פרצה זו מצטרף לעומד כדי להכריע את הפרוץ³¹. אמנם, מבואר במשנ"ב³² שכדי להכשיר ע"י 'עומד מרובה על הפרוץ' צריך ששיעור העומד יהיה לכה"פ ז' טפחים **רצופים** [ולא ע"י 'לבוד'. ולפי"ז עמודי מעקה היוצרים דופן ע"י 'לבוד' לא יכולים לשמש כ'עומד מרובה על הפרוץ']. ומאידך בשעה"צ³³ מבואר שא"צ ד' טפחים רצופים אלא סגי שבצירוף ביחד כל העומדים לשיעור ז' טפחים.

³⁰ שם מ"ב סקכ"ב ובבכור"י סקי"ג מבאר שהכונה כל דופן בפני עצמו.

³¹ שו"ע סי' תר"ל סעי' ה'.

³² שם ס"ק כ"ג.

³³ ס"ק כ'. בשונה הלכות כתב שמש"כ בשעה"צ הוא העיקר.

ז. עומד מרובה מכשיר את הפרוץ רק אם לאחר הפרוץ [בקו ישר] יש מעט 'עומד', כך שהפרוץ נמצא בין שני 'עומדים'. אך אם אין עומד, או שאינו בקו ישר, הפרוץ לא מוכשר. ע"כ כאשר רוצה להמשיך את הדופן ע"י 'עומד מרובה על הפרוץ' צריך לשים לאחר הפרוץ קנה בקו ישר כנגד העומד. או שאם רוצה להמשיך שתי דפנות מב' צדדים שאינם מגיעות זו לזו, ע"י 'עומד מרובה' ושיפגשו בזווית, צריך להעמיד בזווית קנה כלשהו ומועיל לב' הצדדים [ובלבד שיהיה 'עריבן' ברוח אחרת, וכנ"ל].

ח. דין נוסף ב'עומד מרובה', הוא במקרה שיש לו דופן בשיעור מסויים, המורכבת ממספר קרשים המרוחקים זמ"ז יותר מג' טפחים [כך שאין 'לבד'] ורוצה להכשיר את הדופן ע"י עומד מרובה [הקרשים] על הפרוץ [הרווח שבניהם], גם אם בשיקלול הכל יוצא ששיעור הקרשים יחד הוא יותר מהפרוץ, אך אם קרש אחד נמצא בין שני רווחים ששיעור כל אחד מהם הוא יותר מהקרש שבאמצע, הקרש שבאמצע מתבטל ונחשב כאוויר, וצריך שיעור 'עומד מרובה' בלעדיו. וכגון שיש לו דופן באורך 6 אמות, המורכבת מקרש 5 – רווח 4 – קרש 5 – רווח 4 – קרש 3 – רווח 4 – קרש 5. ובלי הדין הנ"ל שיעור העומד הוא 18 טפחים ושיעור הפרוץ הוא 12 טפחים. אך שני הרווחים שבשיעור 4 [כל אחד] מבטלים את הקרש 3 [שבניהם] ונחשב כאוויר, וממילא יוצא ששיעור העומד הוא 14 טפחים ושיעור הפרוץ הוא 15 טפחים. אמנם, רק אוויר שהוא חלק מהדופן יכול לבטל את העומד, ולא אוויר שמחוץ לסוכה, ולכן קרש העומד בפינת סוף הסוכה ואחריו לתוך הסוכה יש אוויר לא מצרפים את האוויר שמחוץ למקום הסוכה לשיעור פרוץ מצד שני.

ט. פרטי הדינים של עומ"ר רבים והובאו רק עיקרם, וכאשר צריך לסמוך על עומ"ר, צריך לברר היטב האם שייך במקרה המדובר.

דופן ג'

א. כל הדינים הנ"ל נאמרו רק בשתי הדפנות המכשירות את הסוכה. אך בדופן השלישית ישנם מספר חילוקי דינים.

ראשית, הדופן השלישית אינה צריכה להיות בשיעור ז' טפחים, אלא די בשיעור טפח שוחק [טפח שוחק פירושו מעט יותר מטפח]. אמנם, צריך שיחשב עי"ז שיש דופן בשיעור ד' טפחים, וזה ע"י שמעמיד את הדופן של הטפח במרחק של פחות מג' טפחים מהדופן השניה, ועי"כ יוצא דופן של ד' טפחים [שמתוכם טפח עומד והשאר לבוד].

כמו"כ, צריך שבין הטפח העומד לדופן שכנגדו [בצד השני, לא בצד של הלבוד] יהיה צורת הפתח. אך היא אינה מועילה לבדה, אלא רק בצירוף הטפח.

לסיכום: הדופן השלישית כדי שתועיל בטפח אחד, צריכה שלושה תנאים; [א] דופן טפח [שוחק], [ב] שתהיה במרחק של פחות מג' טפחים מדופן אחת, [ג] ושיהיה צוה"פ מהטפח לפחות בשיעור ד'.

אמנם לכתחילה כשאפשר ראוי שגם הדופן ג' תהיה ז' טפחים שלמות³⁴

ב. כשדופן אחת של הסוכה ארוכה ורוצים להשתמש כנגד כולה, נחלקו הפוסקים בשיעור הצורת הפתח הנדרשת בדופן הנגדית, האם צריך לעשות את הצוה"פ עד סוף הדופן הנגדית, או שמספיק להשלים ע"י צורת הפתח באורך של עד שיעור ז' טפחים, או שאמנם לא צריך שתהיה עד סופה אבל צריך שאורכה תהיה לפחות ד' טפחים, ואחרי השלמת צורת הפתח בשיעור זה ניתן לשבת כנגד כל הדופן שממול. [ועיין בהערה³⁵].

³⁴ כמבואר ברמ"א תר"ל ס"ה, ועי"ז לא יכנס לכמה פרטי הלכות שצריך לדעת אותם על בוריים, יתירה מכך נראה במ"ב שם סקכ"ח שכאפשר ראוי שישאיר רק פתח והשאר יסגור במחיצות גמורות.

³⁵ בשעה"צ [סימן תר"ל סק"ב] הביא מחלוקת בזה ונקט לעיקר שא"צ להמשיכו אלא עד ז', ובמ"ב סק"ט הביא שיהיה אורך ד'. אמנם בחזו"א [סימן ע"ה סק"ח] נקט לחלק שאם יש בה דופן ממש של ז' יכול להשתמש כנגד כל דופן שכנגדה אפילו ארוכה הרבה, אבל אם עשה דופן דיני דהיינו

- ג. אבל אם עושה את הדופן השלישית מדופן גמורה של ז' טפחים שלמים, לא צריך צורת הפתח להשלימה עד כנגד הדופן שכנגדה, והרי זה מועיל גם להשלים ולהכליל את כל השיעור שכנגדו כחלק מהסוכה, ואפילו שהדופן שממול ארוכה יותר, ויכול להשתמש עד כנגד כל הדופן הארוכה.³⁶
- ד. כמו שמועיל צוה"פ להשלימו, ה"ה שמועיל להמשיך את הדופן ע"י לבד³⁷, ולכן כל שבתחלת הדופן השלישית יש עמוד ברוחב טפח במרחק פחות מג' טפחים מקצה הדופן שעל ידה, יכול להעמיד את המשך הדופן במרחק של עד ג' טפחים ממנו³⁸ [ועיין בהערה עוד כמה אופנים שיש לדון בהם³⁹].

טפח בריחוק ג"ט וממנו צוה"פ יכול להשתמש רק כנגד הצוה"פ ולא כנגד כל ההמשך של הדופן שכנגדה. דכנגד מחיצה אחת מועיל רק מדין פסל וכל שאין מחיצה שלימה ממש אינו מועיל להמשך מדין פסל ולכן צריך צוה"פ עד סופה. - [וכע"ז כתב גם על העשויה כמבוי עיין לקמן]. ולדבריו יש לדון גם באופן שבמקום הדופן מתחילה יש מעליו סכך פסול ומועילה רק ע"י דופן עקומה האם נחשבת רק מחיצה דינית שמועיל רק עד סופו אבל לא יכול להשתמש כנגד כל המשך הדופן שממול, או שנחשב למחיצה גמורה ולא דינית. - אמנם אם אחריו יהיה שיעור דופן ז' והדופן עקומה שבתחלתו הוא רק ליצור חיבור בין הדפנות מסתברא טפי שנחשב שיש כאן דופן גמורה ולא דינית ומועילה להשתמש כנגד כל הדופן שכנגד באופן שבמחיצה הג' תחלתו הוא דופן עקומה ואחרי ג' יש טפח גמור. וצל"ע בכל זה.

³⁶ כמבואר בסימן תרל"א ס"ז ובשעה"צ הנ"ל.

³⁷ ואפילו של שתי או ערב בלבד כמבואר לקמן במקומו.

³⁸ כלומר ששונה דופן ג' מהב' שיש אומרים שבשיעור דופן עצמו לא מהני לבד [כמבואר לעיל

פ"א]

³⁹ כך מבואר בחזו"א. ובפשטות יסוד הדברים הוא כי המשך הדופן השלישית אינו מדין דופן אלא מדין מחיצה, שאע"פ שלדופן ג' מספיק שיעור טפח אבל צריך גם שהמקום יהיה גדור וכדי שיחשב גדור ללא דין דופן מועיל גדריו ודיני מחיצה של שאר התורה כלבוד צוה"פ וכד', ולפי"ז יל"ע בכמה אופנים דלהלן. (1) כאשר ההמשך שאחרי השיעור עומד של טפח שוחק במרחק פחות מג' מהדופן תהיה דופן כזו שמועילה רק מחמת דין גוד אסיק כזה שאינו ניכר [כגון מחיצה המגיעה מלמטה] שרק לסוכה אינו מועיל, האם תועיל מחיצה זו להחשב כהמשך והשלמה לדופן הג', צדדי הספק בזה הוא כי מצד אחד לדופן עצמו גוד אסיק שאינו ניכר לא מהני, מאידך מאחר וזה רק חיסרון בשם דופן, ואחרי אורך הטפח שוחק כבר אינו מדין דופן אין בזה חיסרון של מחיצות הניכרות. (2) כאשר המשך הדופן שאחרי הטפח נוטה בצורה אלכסונית לכיוון שמחוץ לסוכה נמצא שההמשך שאחרי הטפח המשמש כעיקר הדופן אינו קרוב וסמוך תוך ג' לסכך אלא מרוחק ממנו, מאחר ובפועל מקום הסוכה עצמה גדורה אפשר שהדין שהדפנות צריכות להיות סמוכות לסכך הוא רק תנאי ליצור התייחסות לשם סוכה הנוצר ע"י הדפנות בצירוף הסכך אבל ההמשך שאחרי

ה. אחרי שיש ב' דפנות שיש בהם 'עריבין', אם הדופן ה' אינה עשויה מטפח בלבד [אלא דופן ז'] לא צריך שהיא תהיה תוך ג' טפחים לדופן השניה אלא אפילו רחוקה ממנה מועיל⁴⁰. ולכן גם אם בפינת החיבור לדופן זו יש צורת הפתח, או דלת, או אפילו פירצה ללא דלת וללא צוה"פ, אך שיעור הפירצה היא פחות משיעור הדופן העומד בהמשך, מועיל. אמנם פרטי דיניה מתחלקים⁴¹, אם היא דופן גמורה של ז' טפחים, גם אם היא רחוקה מהדופן האמצעית, וגם אינה ממול הדופן הנגדית, וגם אם היא בצורת ה' נראה בפוסקים להכשיר⁴², ואפילו אם אין צוה"פ שמחברו⁴³, ובחזו"א מבואר שגם אם היא בצורת ק' מועיל⁴⁴ [ועיין בהערה עוד כמה אופני ספיקות], אבל

הדופן אינו מעיקר שם הסוכה ושרי. וכן אם ההמשך שעושה בו צוה"פ ילך בצורת אלכסון החוצה לא לצד של הסכך, האם יוכשר כולו כנגד הסכך כי ההמשך בא רק לגדור והרי הוא גדור ודין דופן שזה מחייב קרוב לסכך מתקיים בדופן שהוא הטפח הראשון וצ"ע.

⁴⁰ כמבואר בסימן תר"ל ס"ג שרק ב' דפנות צריכות להיות מחוברות. אמנם שם מבואר רק שאי"צ עריבין אבל שפירצה מהני מוכח רק לדעת המחבר שכמבוי אי"צ צוה"פ לסופו, ובמ"ב סק"ב, וכע"ז מתבאר בביאור הפמ"ג על המג"א תר"ל סק"ז, ובחזו"א שמוכח לקמן שאי"צ שיהיו כנגד. ⁴¹ חזו"א סימן ע"ה סק"י.

⁴² לא נתפרש כ"כ להדיא ובחוט שני כתב כן.

⁴³ ולמרות שיש פירצה בקרן זוית שבשבת לא מהני לזה עומ"ר, כאן מבואר ברמ"א בכמין מבוי שאם יש לה דופן ז' אי"צ צוה"פ למרות שהוא פרוץ, [ומש"כ בקרנות ביאר מג"א רק בב'] וכן מבואר בפמ"ג.

⁴⁴ וכל מה שהצריך החזו"א שם סוסק"י שיהיה צוה"פ או עומ"ר הוא בעשוי כמין מבוי שהדופן ה' הוא הדופן האמצעי והב' דפנות מהצדדים הם הב' דפנות כהלכתן ובהם פרוץ מרובה פוסל וכמש"כ להדיא או צוה"פ או עומ"ר. משא"כ בג' שאין חיסרון פרוץ מרובה, אמנם הא מהא נראה בדבריו שכאשר יש צוה"פ המחברם אין ענין כלל שיהיה להם מפגש כי לא הגביל כלל עד היכן צריך שלא יהיו מול. אמנם עדיין יש לדון האם יועיל גם כאשר המרחק ביניהם הוא יותר משיעור סוכה מחיבור השתים שהוא כנגדו של דופן, דהיינו במרחק בולט יותר מז' טפחים מכנגדו, וכן באופן שהעומד ז' של השלישי אינו כנגד הדופן כלל אלא מחוצה לו, והן אמנם בחזו"א מתבאר שכל שיש ג' דפנות שלימות ובב' מהם מתקיים עריבין לא צריך שיהיה קשר זה לזה, אבל עדיין אפשר שצריך שישתייכו זה לזה כלומר שיהיה נקודת מפגש ולא שרק הסכך ישייכם לאחד. עוד יש לדון האם הכמין ה' יועיל גם כאשר פס הה' בולט החוצה ואינו מסתיים כנגד רוחב הדופן שבראש הה', ובחזו"א כתב על אופן אחר שצריך שיהיה פס בצידו כדי שיסגר אליו, ולכאורה ה"ה כאן למרות שדופן שלם שהוא ז' יכול להמשך אבל צריך למקום שיתחילו עד להיכן מקומו והמשכו

כאשר הדופן אינה עשויה מדופן גמורה של ז' טפחים אלא בשיעור ד', למרות שלא צריך שהדופן תהיה קרובה ומחוברת ואפילו לא בשיעור לבד לדופן האמצעית, אבל צריך שהדופן תעמוד כנגד הדופן הנגדי, ואפשר שגם זה לא מהני כי השוחק צריך להיות מחובר לדופן⁴⁵.

ו. וכן אם בהמשך הדופן האמצעית אחרי שיעור ז' יש צורת הפתח, כגון תריס פתוח שיש לו מסגרת, או שהפינה פרוצה לחלוטין אבל בשיעור רוחב פחות מהדופן הקיים, ולבסוף כנגד מקום העמדת הדופן הג' יש עמוד בשיעור כלשהו, מעמיד את הדופן השלישית סמוך אליו⁴⁶.

סוכה העשויה כמבוי⁴⁷

א. סוכה שיש לה רק ב' דפנות זו מול זו, פסולה. וזהו 'סוכה העשויה כמבוי'. ולדוגמה, מרפסת שמשני צידיה יש קירות, וביניהם יש חלון שבשעה שהתריסים פתוחים דופן זו מתבטלת, נחשב שיש לסוכה רק שתי דפנות ופסולה.

ב. אך אם בצמוד לאחד מהדפנות או במרחק פחות מג' טפחים ממנה יש דופן

וסיומו, ולא יועיל א"כ יעמיד שם קנה. ואם נימא שלא יועיל יש לדון האם בסוכה גדולה יכול להחליט שהחלק הדופן שכולט יצטרף אליו הסכך שמעליו שהוא סכך כשר לעשות דופן עקומה עד לכנגד הדופן.

⁴⁵ עיין בזה בחו"ב ס"ב כ"ו.

⁴⁶ חזו"א סימן ע"ה סק". דאחרי שיש ב' עריבן גם הם נחשבים כהמשך דופן לחבר את הדופן הג'. ומ"מ גם באופנים שנחשב שהדופן הג' מרוחקת ולא מתייחס לחלק מהסוכה, יש לדון [עיין בספר הסוכה ח"ב עמוד קפ"ז שדן בזה] כאשר יש במקום הפתוח צוה"פ כגון תריס שפתוח כנגד כל אורך הדופן הנגדי אבל המסגרת מחברת את הדופן הג' לדופן האמצעית, אפשר שיחשב שהדופן הג' מחוברת ומשתייכת לדפנות הסוכה, דלמרות שצוה"פ יכולה רק להמשיך דופן סוכה וליצור דופן, כאן מאחר והדופן קיים אלא שחסר לו השתייכות לסוכה ולזה מועיל גם צוה"פ, ובצירוף שגם הסכך משייכו ומצרפו לחלק מהסוכה, אמנם אפשר שנחשב כאן שעיקר הסוכה עצמה עשויה רק מב' דפנות וצוה"פ וצ"ע].

⁴⁷ תר"ל סעיף ג'

עומד בשיעור ז' טפחים, גם אם ממנו ועד לדופן שבצד השני המקום פתוח ללא דופן וללא צורת הפתח, הסוכה כשירה. ולכן כדי לפתוח את התריסים ישאיר בצד אחד ז' טפחים סגורים.

ג. כדי להכשירה ללא עומד ז', צריך שיהיה דופן ברוחב ד' טפחים המוצבת תוך ג' טפחים מאחת מהדפנות, ומלבד ד' טפחים אלו צריך גם שיהיה צורת הפתח ממנה עד לדופן השניה⁴⁸.

ד. גם באופנים שיש בעומד עצמו שיעור שמחמתו נחשב לעומד מרובה על הפרוץ, כגון שרוחב הדופן העומד הוא ה' טפחים וממנו לדופן השניה יש רווח של ד' טפחים, לא מועיל להיחשב בכך כסגור, אלא צריך דוקא לבוד או צורת הפתח עד לדופן השניה⁴⁹.

ה. ולכן סוכה שבדופן האמצעי יש דלת או חלון עם מסגרת הראויה לשמש לצורת הפתח, אם רוחב הדופן הקיימת הוא ד' טפחים והיא נמצאת במרחק פחות מג' לאחת הדפנות, והצורת הפתח מגיעה עד לדופן הנגדי, הדופן הקיימת יחד עם הצוה"פ יכולות להצטרף ולשמש דופן⁵⁰. אך אם אין רוחב ד' בקיר שלצד הדלת, כאשר הדלת פתוחה ואינה משמשת כדופן הסוכה פסולה⁵¹. ואם יש רוחב ז' סגור בסמיכות לאחד הדפנות יועיל גם אם אין מסגרת הראויה לשמש כצוה"פ.

ו. דין זה שמלבד הד' עומד במרחק של פחות מג' לדופן עדיין צריך צוה"פ לדופן השניה, זה רק כאשר המרחק ממנה לדופן היא יותר מג', אבל אם המרחק מבי' צדדיו הוא פחות מג' לא צריך צוה"פ כלל.

⁴⁸ בשו"ע ומ"ב מבואר שכך עיקר ההלכה.

⁴⁹ למרות שלגבי דברים אחרים עומד מרובה מועיל לסגור את כל המקום, חזו"א ע"ה סק"ח.

⁵⁰ והן אמנם המג"א מסתפק שמא צורת סוכה זו גם בצירוף הצוה"פ מועילה רק לסוכה קטנה ולא לסוכה גדולה, אבל המ"ב כתב שהכרעת הפוסקים שמועיל גם לסוכה גדולה ובחזו"א סימן ע"ה סק"ח דן שאמנם צריך צוה"פ לאורך כולו אבל אם לא יעשה על כולו כנגד מה שיש יוכל לשבת

⁵¹ למרות שלדלת יש מסגרת, כיון שצורת הפתח אינה יכולה לשמש כדופן אמצעי, וממילא נחשב שיש לסוכה זו רק שתי דפנות.

- ז. למרות שלדפנות הסוכה לא מועיל 'לבוד' של פסי שתי או ערב לחוד אלא צריך שתי וערב⁵², אך במקרה כזה שיש ב' דפנות בב' הצדדים, הדופן האמצעית יכולה להיעשות ע"י לבוד של שתי או ערב לחוד⁵³. וכגון שהדופן האמצעי עשוי מתריס, שאפשר לפתוח את השלבים כשיש 'לבוד' ביניהם [אך יש להיזהר כשחסר שלב וכדו' שלא יהיה יותר משיעור ג' טפחים].
- ח. בכל סוכה בעלת שלוש דפנות שלמות שדופן אורך אחת ארוכה יותר מהדופן שכנגדה, מותר לשבת בסוכה כנגד כל הדופן הארוכה למרות שאין ממולה דופן. אך בסוכה העשויה כמבוי, לדעת החזו"א כאשר יושב כנגד המקום שאין בו דופן אמצעי, יכול לשבת רק כשנמצא בין שתי הדפנות הארוכות. ורק כאשר יושב כנגד החלק הקיים של הדופן האמצעי יכול לשבת עד סוף הדופן הארוכה⁵⁴.

מחיצה העומדת ברוח מצויה

- א. כל מחיצה שאינה עומדת ברוח מצויה אינה מחיצה. דעת המ"ב שגם בזמן שהיא נחה פסולה, ודעת החזו"א שכאשר המחיצה נחה היא כשרה⁵⁵.
- ב. עוד נחלקו המ"ב והחזו"א, דלדעת המ"ב מחיצה שאינה ראויה לעמוד ברוח מצויה פסולה אף במקום שבמציאות לא תבוא הרוח וכגון מחיצה מבד ומסביבה קירות, שפסולה, והחזו"א מכשיר⁵⁶. ולפי דעת המשנ"ב יוצא

⁵² כאשר עושה רק ג' דפנות, ופרטיו עיין לעיל בפרק הדין בדינים אלו.

⁵³ כמבואר בחזו"א הנ"ל, דמאחר ודופן זו אינה מוגדרת כאחד משתי הדפנות אלא כדופן ג' מועיל בה מחיצת שתי או ערב בלבד.

⁵⁴ דכנגד הפרוץ מועיל רק מדין פסל וכנגד הקצר רק מדין פסל ואין עושין פסל לפסל, אמנם יתכן שבדעת המ"ב מתבאר שמותר כנגד כל הרוחב.

⁵⁵ מ"ב סימן תר"ל סקמ"ח, ושעה"צ סקמ"ה. וכן ביארו בדבריו העמק ברכה סוכה י"ט ועוד אחרונים, והחזו"א בסימן ע"ז סק"ו חולק ולדבריו כל סיבת הפסול הוא רק כי אינו תוך ג' לסכך או לקרקע. אמנם עיין בר"ן דף כ"ד ובריטב"א ובמבי"ט קרית ספר ס"ד ומשכנ"י.

⁵⁶ מ"ב שם והחזו"א סימן או"ח סימן נ"ב סק"ד.

שסוכה בחצר או בגג שדפנותיה יכולות לנוע ברוח מצויה, אך אין שם רוח מחמת קירות הבנין או הגג, פסולה. [ויש לדון בגדר הדין, ועד היכן דנים כאילו לא היה קיר].

ג. עוד נחלקו מהו שיעור תזוזת המחיצה שנפסלת בכך. במ"ב נראה שאפילו תזוזה של כל שהוא ע"י הרוח ג"כ פוסל⁵⁷, אבל לדעת החזו"א רק כאשר התזוזה היא של ג"ט המחיצה נפסלת.

ד. דעת השו"ע שלכתחילה אין לעשות כלל מחיצות מדבר ש'מצד עצמו' לא יעמוד ברוח מצויה, למרות שבמציאות הוא קשור היטב, ולפי"ז סוכה שדפנותיה מבד ולולי שקשורים היטב הדפנות ינועו ברוח, לכתחילה לא עושים⁵⁸, אמנם כאשר יש מאחריה גם מחיצת שתי או ערב לבד [שבפנ"ע לא מהני לדופן] מותר⁵⁹.

ה. כאשר רוב המחיצה אינו נע ברוח ורק מיעוט נע, נראה במ"ב להכשיר. כמו"כ מחיצה נפסלת כשאינה עומדת ברוח מצויה רק כאשר חלק שלם של המחיצה נע ברוח. אך אם בקצוות המחיצה היא קשורה היטב ורק באמצע הדופן ממש מחמת גודלה יש תזוזה, נראה במ"ב שמכשיר [ועיין בהערה⁶⁰].

ו. כאשר עד גובה י' טפחים המחיצה תפוסה היטב ולא זזה ברוח, למרות שמעל

⁵⁷ כך משמע מדבריו בסימן תר"ל סקמ"ח, ויל"ע מהו שיעור כל שהוא, אמנם לפחות צריך את השיעור שכתב במ"ב ש"י הרוח יהיה הולך ובא.

⁵⁸ סימן תר"ל ס"י, דחיישין שמא יתנתק ולא אדעתא. אא"כ מחובר וקשור בצורה שאין חשש.

⁵⁹ עיין שעה"צ סימן תק"ל סקמ"ט.

⁶⁰ לשון המ"ב נראה שמועיל רק בגלל שבמציאות המחיצה לא נעה, וא"כ צ"ב מה הביא מהתוס', וגם לפי"ז תלוי במציאות, אא"כ נימא שגם לדעת המ"ב נע קצת אינו חיסרון כל שאינו הולך ובא וכאשר הרוב מחובר ולא זו גם מה שזו מעט לא נחשב להולך ובא וצ"ע. עוד יש לדון שלפי"ז אינו תלוי ברוב שיעור דופן אלא ברוב המציאותי של הדופן, ועיין בספר הסוכה [ח"א עמוד רל"ב בהערה] שהביא דעות הפוסקים שמועיל בכה"ג מדין עומ"ר וכע"ז נראה בבכור"י [תר"ל סקכ"ז] וכתב שלפי"ז גם אם רובו לא מתנענע עדיין צריך שבקרן זזית לא ינוע כלל. וצ"ע בכל זה. אבל לדעת החזו"א שכל הפסול כי מתרחק ג"ט מהקרקע או מהסכך בכה"ג ודאי מועיל.

ל"י טפחים המחיצה זזה אינו פוסל⁶¹.

ז. יש להיזהר כאשר עושים סוכה ע"י חבלים, שאף כשכשרה מחמת 'לבוד', עדיין מצוי שמתרופפת המתיחה והחבלים נעים ברוח מצויה⁶², ופסול. וכן סוכה שדפנותיה מבד צריך שבשיעור תוך י" טפחים מהקרקע יהיה תפוס היטב, וגם בפינות של הסוכה [שבחלקם חובה שתהיה שם דופן לדין 'עריבן'] יש להדק היטב שלא ינוע.

ח. נחלקו הלומדים האם מחיצת קרטון שאינה עומדת בגשמים ג"כ נחשבת 'מחיצה שאינה ראויה לשבעה', או ששונה דין הגשמים מרוח מצויה לענין זה.

דופן עקומה

א. כפי שמבואר לעיל [פ"א] צריך שהדפנות יהיו מחוברות לסכך. האופנים שנחשב כמחובר למרות שבפועל אינם נוגעות בסכך הם; או שהדופן מגיעה לגובה הסכך אך רחוקה ממנו מן הצד פחות מג' טפחים, או שהדפנות לא מגיעות עד לסכך, אך מדין 'גוד אסיק' עולות עד למעלה. ונזכר לעיל שלדעת השו"ע גם בצירוף שניהם מועיל.

ב. 'מגיע לסכך' הכונה לסכך הכשר. סכך פסול עד רוחב ד' טפחים נחשב לכמה דינים כסכך כשר [פרטי דינו לקמן במקומו] ולכן כאשר בצידי הסכך יש סכך פסול, אם הוא פחות מד' טפחים נחשב שהדופן מגיעה ומתחברת לסכך⁶³.

ג. אכן אף במקרה שרוחב הסכך הפסול הוא ד' טפחים וממילא הרי אין שייכות

⁶¹ כן מבואר בכס"מ פ"ד סוכה הל"ה, וזהו כונת המ"ב סקמ"ט. למרות שהיה מקום לומר שמאחר והחלק העליון קיים א"א לומר גוד אסיק מהחלק התחתון בלבד, ולהשתמש בחלק העליון א"א דהוא פסול. [ועיין רע"א סוכה י"ח באופן שהחלק שמעל י' היא גזולה וצ"ע].

⁶² כל חבל הנמתח אחרי כמה ימים מתרופף וצריך למותחו שוב.

⁶³ אמנם בסוכה קטנה חסר עדיין בשיעור ופרטי דינו יבואר במקומו ברצות השי"ת.

בין הדפנות לסכך, נתחדשה הלכה של 'דופן עקומה', והיא שכל שהמפריד בין הדופן לסכך הכשר אינו אויר אלא סיכוך פסול, מחשיבים את הסיכוך הפסול כאילו הוא המשך לדופן וכאילו הדופן התעקמה מעט עד לסכך הכשר, וממילא הדופן מחוברת עדיין לסכך הכשר.

ד. דין זה הוא רק בסוכה גדולה שמלבד הסכך הפסול ישאר בסכך הכשר שיעור סוכה שהוא ז' טפחים. אך בסוכה קטנה שהסכך הפסול משמש כחלק מהסוכה והסכך, אינו יכול להועיל להשתמש כדופן⁶⁴.

ה. דין דופן עקומה נאמר גם אם כל שלושת הדפנות מגיעים רק לסכך הפסול⁶⁵. שכל שלאחר חישוב ומיעוט המקומות הפסולים נשאר בסכך הכשר שיעור סוכה, אומרים בכל הדפנות 'דופן עקומה' והסוכה כשרה.

ו. מאחר והביאור בדופן עקומה הוא שכאילו הסכך הפסול הוא המשך של הדופן, במקרה שהדופן הקיימת היא בגובה י' טפחים בלבד וההמשך הוא רק מדין 'גוד אסיק', מאחר ובמציאות הדופן לא עולה עד לסכך א"א לומר שהיא ממשיכה ומתעקמת כיון שדופן דינית לא יכולה להתעקם. ובמ"ב במקום אחד הביא בזה מחלוקת ובמקום אחר כתב לדינא להחמיר, ולכן חיבור הדופן לסכך פסול מועיל רק כאשר הדופן נפגשת בפועל בסכך הפסול⁶⁶ [אמנם דין זה רק כאשר המפריד בין הדפנות לסכך זה סכך פסול שאז הוא מדין דופן עקומה, אך כשאין סכך פסול והדופן רק בגובה י' וגם רחוקה מן הצד פחות מג' טפחים, שבכה"ג המפריד בין הדפנות לסכך זה אויר, לדעת השו"ע מועיל לצרף 'גוד אסיק' ו'לבוד', וכמבואר לעיל [פ"א ובסעיף א'].

⁶⁴ כאשר השיעור הוא פחות מז' ובצירוף מחצה מהסכך פסול יהיה שיעור, נחלקו המג"א בסימן תרל"ב סק"ב והרע"א שם האם מחלקים את הסכך הפסול חלק לדופן עקומה וחלק להצטרף להכשיר מדין סכך, ובבכור"י סק"ו מחלק בגודל הסכך שאם יש לו שיעור ד' טפחים שהוא שיעור חשוב אינו מתחלק לב' ובפחות משיעור זה מתחלק, ובמ"ב תרל"ב סק"ח פסל כהמג"א, ובחזו"א סימן קמ"ד סק"ג הניח בצ"ע.

⁶⁵ סימן תרל"ג ס"ז

⁶⁶ תרל"ב ס"א וביה"ל שם

- ז. באופן שהדופן רחוקה מן הצד פחות מג' טפחים מהסכך הפסול ולא נפגשת עמו ממש, לדעת המ"ב⁶⁷ וכך הוא פשוט דעת השו"ע מהני לבוד להתחבר לסכך הפסול ולהחשיב כדופן עקומה. אך דעת הרע"א⁶⁸ שלבוד לא מהני לדופן עקומה, וכדי שנוכל לצרף סכך פסול לדופן צריך שיהיו מחוברים ממש. שורש המחלוקת הוא בביאור וטעם הדבר שכאשר הדפנות לא מגיעות עד לגובה הסכך לא מועיל, האם רק כי לא שייך לעקם אויר, וממילא הוא רק באופן שהוזכר, אבל אם הדופן מגיעה עד למעלה ורק שרחוקה מן הצד מהסכך הפסול פחות מג' טפחים נחשב כמחובר ע"י לבוד ומועיל⁶⁹, או כפי שביאר הרע"א שהוא דין מיוחד שלא אמרינן ב' הלכות בחדא מחתא ולכן א"א לצרף גוד אסיק ודופן עקומה. וה"ה שא"א לצרף לבוד ודופן עקומה, ולכן צריך שהדופן והסכך יהיו מחוברים ממש⁷⁰.
- ח. באופן שהדופן מגיעה עד לסכך הפסול ללא הפסקה ביניהם, אך יש אויר בין

⁶⁷ תר"ב סק"ד. והמ"ב מיירי בגובה אבל ה"ה מהצד.

⁶⁸ קמא סימן י"ב.

⁶⁹ וכמש"כ השעה"צ תר"ב סק"ח, וכמבואר בפמ"ג משב"ז סק"א שאין לך דופן שאין בו אויר דאטו במסמרות ונסרים תלי. ויש שנסתפקו האם לדבריו כשיהיה דופן של לבוד של מילוי כגון רשת או סורגים עם תריסים שאין את ההכרח הזה של במסמרות ונסרים לא יעשו ממנו דופן עקומה, או שגם במחיצה כזו עושים דופן עקומה מתרי טעמי האחד שדברי הפמ"ג הם רק ראייה לעיקר הדבר ואינם תנאי והגדרה בסוג המחיצה. ועוד שלדעת הרע"א שהטעם שלא אמרינן גוד ודופן עקומה הוא כי לא אמרינן תרי הלכות באופן של דופן זו העשויה ממסגרת של לבוד המילוי מסתיים בפס העליון ורק ממנו ואילך מתחיל העקומה, נמצא ששתי ההלכות אינם תלויים אחד בשני ומהני. ובישוע"י תר"ב סק"ב כתב דלא אמרינן. והאירו שבר"ן עצמו בדף י"ח מבואר שלא אמרינן לבוד ועקומה. עוד יש לעיין לדעת הרע"א שלא אמרינן תרי הלכות, באופן שהכשר הסוכה בצידו הוא ע"י קנים עמודי מעקה וכדו' המכשירים את המשך הדופן מדין לבוד, האם יועיל בכה"ג החיבור שמדין לבוד גם כדי להכשיר ולעשות את הדופן וגם כדי להמשיך אותו לשמש כהשלמה לחבר את הדפנות לדין של עריבן, או שנחשב בלבוד עצמו לתרי הלכות של לבוד נפרדים ולא אמרינן.

⁷⁰ יל"ע עד כמה זה ממש.

הסכך הפסול לכשר לכו"ע יועיל מדין דופן עקומה⁷¹. ולכן אם חסר סכך עדיף שיהא אויר בין הסכך הכשר לסכך הפסול מאשר במקום החיבור של הדופן לסכך הפסול.

ט. יש לדון ולעייין במקרים שונים; א. כגון שהדופן לא מגיע עד לסכך אבל המשיך והשלים את גובהו עם בד וכדו' שאינו עומד ברוח מצויה, האם מאחר ובמציאות הוא כותל קיים יש ממה לעשות דופן עקומה לחבר, או שכדי לחבר את הדופן לעשות ממנה דופן עקומה לא מספיק עצם זה שהמקום סתום אלא צריך לזה מחיצה גמורה כדין⁷². ב. האם הדופן צריכה להיות צמודה ומחוברת ממש לסכך הפסול ואם הדופן מגיעה עד למעלה אך יש מעט רווח בין הדופן לסכך הפסול, גם יוכשר רק לדעת המ"ב ולא לדעת הרע"א כי צריך גם ללבד.

י. עוד אופן המצוי שסומכים על דופן עקומה וראוי לחשוש בו לנידון הנ"ל הוא, כאשר ישנו סכך פסול שנמצא מעל הסוכה בגובה, וכגון מדחס של מזגן שתלוי בקומה גבוהה⁷³, או קצה של גג למעלה שבולט, שאם מחמת שבין כך יש סכך פסול למעלה ואי אפשר לשבת תחת אותו מקום לא ימלא סכך עד הקיר, יתכן [שלדעת הרע"א] והסוכה תיפסל, כי לא ניתן לצרף את הדופן

⁷¹ כי כל החיסרון להרע"א בתרי הלכות הם כאשר רק שני ההלכות ביחד יוצרים את הדופן עקומה וזה רק בלבד הנעשה במפגש של הסכך פסול עם הדופן, משא"כ באופן שכל אחד פועל בפני עצמו ואינו זקוק לשני כמבואר ברע"א שם.

⁷² ביאור הספק הוא כי באמת ישנה מחיצה שבפועל מחברת את הדופן לסכך אך מדיני מחיצה היא מחיצה פסולה כי אינה עומדת ברוח מצויה. – אמנם ישנם ב' דרגות באינה עומדת ברוח מצויה, האחד שרק המ"ב פוסל בה והוא שאפילו מתנענע כל שהוא, וסיבת הפסול שלה הוא כפי שביאר העמק ברכה שהוא דין ותנאי בדופן אבל במקום שהוא נצרך רק לשמש כמחיצה לחיבור מהני, אבל בדרגה הב' שמתנדנד ממש אפשר שגם לחבר לא יועיל, כי לא נחשב כמחיצה כלל או שמספיק בזה שבפועל הוא מחובר.

⁷³ במזגנים ומתקניה ישנם כמה סוגים וגדלים. מלבד זה קיימים מתקנים כאלו שמרכיבים את המרחק שלהם לפי הצורך, ולכן אין לסמוך על השערה בלבד כי יתכן והוא רחוק מג"ט ויתכן שרוחבו יותר מד"ט.

ואת הסככה מלמעלה לדופן עקומה⁷⁴, ולכן בכל אופן כדאי לסתום את האויר שבקצה הסוכה עם קרטון או משהו אחר, שאף שהוא סכך פסול עכ"פ יהיה חיבור לדופן⁷⁵.

יא. להשלמת וחיבור הסכך לדופן כדי להמנע משאלות של לבד ודופן עקומה, וכן של תרי הלכות שהוזכרו, לא צריך למלא דוקא בסכך אלא יכול להניח כל דבר המסכך וסותם. אמנם יתכן שצריך שהסיכוך המשמש לדופן עקומה יהיה מדבר שאינו מתנענע [למעט ענפים או בד שנע ברוח], דמאחר ומחשבים את הסכך הפסול כדופן עקומה, על הסכך להתאים לדיני דופן, והרי דופן שנעה ברוח מצויה פסולה⁷⁶.

יב. מצוי שיש חלון בקיר המשמש כדופן לסוכה, וצורתם שונה ומתחלפת, לפעמים החלון מגיע קרוב לסכך, ולפעמים רחוק, וכן לפעמים החלון גדול יותר ולפעמים קטן יותר, ולפעמים הוא מתחיל נמוך ולפעמים בגובה, בכל האופנים כאשר מעל דופן זו ישנו סכך האמור לשמש כדופן עקומה, יתכן באופנים מסוימים שהחלון ימנע את דין הדופן עקומה, מאחר ואין חיבור בין הדופן לסכך. ויש להתייעץ עם מורה הוראה⁷⁷.

⁷⁴ שהרי במקרה כזה צריך לכאורה לג' דינים דופן עקומה לבד וחבוט ועוד שלדין חבוט צריך כמה תנאים שלא תמיד קיימים. אא"כ הסכך הפסול הנמצא למעלה הוא בסמיכות תוך ג' לסוכה שמהני מצד לבד.

⁷⁵ ויש לו מעלה מעל סכך כשר שלא יבואו לטעות ולשבת תחתיו.

⁷⁶ כעיי"ז מבואר בבכור"י [סימן תרל"ט סק"א] שסכך פסול הנצרך לדופן עקומה, אסור לעשות תחתיו תשמיש בזוי, כי יש לו קדושת עצי הסוכה, אבל אם אינו נצרך לדופן עקומה מותר. ובפמ"ג כתב שדופן עקומה הגזולה פסולה כי שם דופן לה. אמנם יתכן ועדיף גם להניח דבר המיצל, למעט גילון, כי גם דופן כאשר הוא מסכך ולא גודר עצם מהותו הוא סיכוך. וכעיי"ז יתכן שמבואר בבכור"י סימן תרל"א סק"ב שסכך שזממה מרובה מצילתה הרי"ז כאויר וא"א להשתמש בו לדופן עקומה, אמנם מדבריו נראה שהוא באויר ומדין ביטול. מאידך יש מקום לצדד שאמנם דין דופן לו, אבל אינו משמש כמחיצה לגדור ורק כדופן, ולכן לחלק מההלכות קיל מדין דופן, וצ"ע בכל זה.

⁷⁷ האופנים והצדדים שיש לדון בזה הם. באפן שהחלון נמצא באמצע הקיר, אם אין בו גודל של רוחב ד' וגובה י' אינו יכול לשמש צוה"פ, ובכה"ג גם אם בחלק הבנוי שמתחת לחלון יש גובה י' שמחמתו ניתן לעשות גוד אסיק, אבל זה יכול להועיל רק אם מעליו אין סכך פסול, משא"כ אם מעליו באותו צד יש סכך פסול אינו יכול להצטרף עם הגו"א לדופן עקומה. אמנם מאידך יש לצדד שאם גם מעל לחלון יש המשך של קיר כן יועיל כי אמרינן תחלה גוד אסיק לסתום את מקום החלון,

- יג. עוד דן בספר הסוכה שיתכן שגם במידה ויש מסגרת לחלון שיכולה לשמש לצורת הפתח, כגון דלת או חלון שיש בהם צוה"פ גם אם יש תחת החלון גובה י" טפחים המשמשת כדופן, אם מעל אותה דופן יש סכך פסול וצריך לדין דופן עקומה א"א להשתמש בצוה"פ שמעל הדופן לדופן עקומה שהרי אין דרך צוה"פ להתעקם. ואם אכן כך נמצא שכל דלת הנצרכת כדי להשתמש בה לדין דופן עקומה, כשהיא פתוחה, למרות שיש צוה"פ ע"י המשקוף, אינה יכולה לשמש כדופן כאשר מעליה סכך פסול. [ועיין הערה⁷⁸].
- יד. אם לפני הקיר המשמש כדופן ישנו ארון קבוע, יתכן והארון הוא זה שנחשב לדופן ולא הקיר שמאחוריו, וא"כ במקרה ואין הארון מגיע עד הסכך ויש סכך פסול המצריך דין דופן עקומה, יתכן שפסול מחמת הצירוף של גוד אסיק לדופן עקומה, וכנ"ל⁷⁹.
- טו. ניתן להשתמש באותה דופן לדופן עקומה לשני צדדים הפכיים, כגון שני סוכות צמודות וביניהם דופן ומעל דופן זו בשני הצדדים סכך פסול, משתמשים באותה דופן לשניהם לדופן עקומה לשני צדדיו.

מוזאיקה

סוכה שיש בצידיה מוזאיקה, יש בו כמה אופנים ופרטי דינים משתנים הן לענין שיעור סוכה, הן לענין דופן לסוכה, והן לענין ישיבה על גבה.

ורק אחרי שנסתם ונחשב כחיבור יעשו ממנו אח"כ דופן עקומה. כמו"כ יתכן שבאופנים מסויימים גם אם אין קיר מעל החלון ניתן להכשיר לצורך מדין עומד מרובה את הצדדים שסביב החלון שיחשב הכל לאחר.

⁷⁸ לפחות באופן שהצורת הפתח מגיע ממש עד לסכך דבר המצוי בדלתות תרים וכדו'. אבל באופן שמעליו יש עוד קטע בנוי [כמצוי מעל החלונות] אבל באותו קטע העליון עצמו אין שיעור י" טפחים יש לדון שלמרות שאין בו עצמו שיעור דופן אבל יכול להחשב כהמשך לענין זה שלא יהיה את החיסרון של אין דרך להתעקם וצ"ע. ואפשר שגם לדעת הרע"א צוה"פ נחשב לעוד הלכה ולכן רק אם מסתיים עוד לפני הדופן עקומה מעיל וצ"ע.

⁷⁹ כן דן בספר הסוכה וצ"ע. ולכן יניח עליו קופסות וכדו' שיגיע עד למעלה, ויש לדון האם בשעה שפותח את דלתות הארון נחשב שאין בשעה זו דופן לסוכה.

- א. כל הנידון לגבי ישיבה על גבי המוזאיקה הוא רק כאשר היא משמשת כחלק מהג' דפנות. אך אם יש ג' דפנות בלעדית, או שיש ב' כהלכתן והתחלת השלישית כפי התנאים המועילים לכך, והמוזאיקה היא רק המשך של הדופן שאינה נדרשת הילכתית בכל אלו אם יש סכך כשר מעליו אפשר לשבת עליה.
- ב. כאשר רוחב המוזאיקה פחות מג' טפחים, ורוחב הסוכה עצמה הינה לפחות ז' טפחים, מצטרפים שני החלקים ביחד להחשב דופן לסוכה⁸⁰. ולענין ישיבה על המוזאיקה עצמה. [עיין הערה⁸¹].
- ג. אין בסוכה עצמה רוחב ז' טפחים אלא בצירוף המוזאיקה, והיא בעצמה רחבה טפה, נחלקו בזה הפוסקים האם ניתן להכשירו לכתחילה, בשעת הדחק, או כלל לא⁸².
- ד. כאשר המוזאיקה רחבה יותר מג' טפחים, אם היא גבוהה י' טפחים, הסוכה כשירה⁸³. אמנם לשבת על גבי המוזאיקה יש אוסרים⁸⁴.

⁸⁰ כמבואר בסימן תרל"ג ס"י. וכן הדין בכל דופן שאינה גבוהה י' וסמוך אליה בתוך קרבה של פחות מג' ט' יש מחיצה העולה יותר מ' אבל אינה מגיעה שמצטרפין ביחד להחשב לדופן אחד כשיעור וכדין. חזו"א סימן ע"ה סקט"ז.

⁸¹ במ"ב כתב לפרש טעם האוסרים לישב ע"ג החקק משום דירה סרוחה ולא משום שנחשב כמחיצה לסוכה, ולפי"ז כאשר יש גובה י' מעל המוזאיקה אין חיסרון זה. והן אמנם יש שהעירו שלטעם הפמ"ג ועוד שהאיסור לשבת ע"ג הוא כי מדין לבד נחשב הכל כמחיצה אחת ויושב באמצעה, א"כ אסור לשבת בה, אבל המ"ב סתם מטעם הנ"ל.

⁸² בשע"ת [סימן תרל"ד סק"ב] הביא מהדבר שמואל להתיר וכתב שליכו נוקפו, ובבכור"י [סימן תרל"ד סק"ו ובתוספת ביכורים] דנו בזה להקל. ובשם החזו"א מובא שא"א לצרפו. ובחלק"י [או"ח רכ"ד] מצדד שכל מש"כ שליכו נוקפו הוא רק בגבוהה י'. עוד כתב שם שכל הצד להתיר הוא רק אם למטה יש לפחות רוחב ו' ולא פחות. אמנם לכו"ע יכול להניח דבר שיגביהה את כולו לתוך שיעור ג' טפחים מהמעקה ואז יחשב הכל כריצפה אחת רחבה ז', והיא תהיה ריצפת הסוכה. אמנם יש לעיין לכמה זמן צריך לבטלם שם.

⁸³ מדין גוד אסיק עד למעלה. ולכן אם מעל אותו מקום יש סכך פסול בשיעור הנצרך לדין דופן עקומה לא מועיל דא"א לצרף שניהם.

⁸⁴ גם אם הניח עליה דופן גבוהה י'. כ"כ במנחת"ש תנינא סימן נ"ו סק"א והטעם שמאחר והצד הפנימי הוא נחשב הדופן הרי"ז כיושב מבחוץ, ולכאורה מהאי טעמא גם כאשר שניהם גבוהים י' הצד הפנימי הוא הדופן וצ"ע.

ה. אם המוזאיקה רחבה יותר מג' טפחים ואינה גבוהה י', אבל מעליה יש דופן בגובה י' טפחים, ובסוכה עצמה יש רוחב ז' טפחים, נחלקו בזה רבותינו האם הדופן כשירה [ועיין הערה⁸⁵].

ו. ואם המחיצה שמעליה פחות מגובה י' טפחים, וגם היא עצמה פחות מגובה י' טפחים, ורוחבה יותר מג' טפחים, דנו רבותינו שאפשר שאין כאן דופן ופסול. [ועיין הערה⁸⁶].

ז. אם המוזאיקה רחבה ז' ועליה דופן בגובה י', המחיצה שלמעלה היא זו שמשמשת כמחיצה והמוזאיקה היא זו שנחשבת כקרקע הסוכה, ולכן ניתן לשבת הן על המוזאיקה עצמה, והן בתוך הסוכה, בין בסוכה גדולה ובין כאשר בקרקעית הסוכה עצמה אין רוחב שיעור ז'⁸⁷.

חלל הסוכה

גודל הסוכה

א. בסוכה צריך שיהא חלל פנוי ברוחב ז' טפחים על ז' טפחים כדי שתהא ראויה לדירה. שיעור זה הוא מחמת שיש בו כדי ראשו ורובו של אדם ושולחנו.

ב. צורת הסוכה אינו צריך להיות דווקא מרובע ואפילו עגולה כשרה, ובלבד שיהיה מקום לרבע ז' על ז' ואז יכול לשבת בכל שטח הסוכה⁸⁸.

⁸⁵ הצד שלא מועיל כי לדעת החזו"א יש לפסול מחיצה תלויה אפילו באופן שבפועל אין בקיעת גדיים. ובמחנ"ש תנינא נ"ו סק"א דן בזה וכן במכתבו הב' במילואים לספר הסוכה כתב שמדברי האחרונים נראה שנחשב הכל כדופן א' רחב ומועיל וגם אפשר ליישב עליו. וכ"כ בשב"ל ח"ח סימן קמ"ה. ובספר הסוכה הביא גם מהגר"ש א' להחיות. ובשע"ת [סימן תרל"ד סק"ו] מסתפק בזה בסוכה קטנה, ומחלק בין אופן שיכול להשתמש בו לאופן שאינו יכול להשתמש בו.

⁸⁶ כמבואר בחקק. ודופן עקומה א"א לדון כל שעדיין אין שיעור דופן, ובחוט שני [עמוד ר"ל] נשאר בצ"ע, ובהליכות שלמה [עמוד ק"ב] מצדד להתיר לפי מש"כ לעיל. והעצה להכשירה וכן את האופן הקודם בקל הוא ע"י הנחת קרש וכד' על המוזאיקה לפחות לאורך ז' טפחים ולמעט בכך את רוחבה מג' טפחים, וכן אם יש חלון או תריס שכאשר הוא סגור המרחק הוא פחות מג' טפחים, יקפיד על סגירתו.

⁸⁷ כבתוך החקק.

⁸⁸ סימן תרל"ד ס"ב, ומ"ב סק"ג. וביה"ל ד"ה סוכה.

ג. דעת המג"א, והמ"ב הכריע כך להלכה⁸⁹, שגם סוכה שיש בה כשיעור אך במקום אחד בסוכה יש ריבוע קטן שאין בו שיעור ז' על ז', אותו מקום פסול, נחשב כסוכה בפני עצמה ואינו ראוי לדירה⁹⁰. וכן באופן שרק ברחבו אין שיעור ז' אפילו אם באורכו יש הרבה יותר מז', דעת המ"ב לפסול. [עיי' הערה⁹¹] אך החזו"א חולק על דינו של המג"א וסבור שקרן זוית כזו בסוכה מותרת. [אמנם גם לדבריו עדיין יש בזה נפק"מ להלכה, עיי' הערה⁹²].

ד. גם לדעת החזו"א שקרן זוית זו נחשבת כחלק מהסוכה, אך באופן שהקרן זוית מחולקת מהסוכה ע"י צוה"פ, דהיינו שבכניסה לאותה קרן זוית יש צוה"פ, וכן אם הקרן זוית מחולקת מהסוכה ע"י עומד מרובה, דהיינו שבכניסה לפינה זו יש משני הצדדים 'עומד' של דופן יותר מה'פרוץ' - האויר שבכניסה לקרן זוית, מתחלקת הקרן זוית ונחשבת כסוכה בפני עצמה, וכדי שיוכלו להשתמש בה צריך שיהיה בה עצמה שיעור ז' על ז'.

ה. סוכה שמחולקת באמצעה ע"י צוה"פ או ע"י 'עומד מרובה', וכנ"ל, והוא דבר השכיח בסוכה העשויה משני חדרים, שמורידים את הדלת המבדילה בין החדרים אך הצוה"פ נשארת, וכן בסוכה הבנויה על עמודים שהיא המשך

⁸⁹ שם סק"א וביה"ל ד"ה סוכה

⁹⁰ רק שהמ"ב בביאור הלכה הקל כהביכורי יעקב לענין זה שניתן להכניס שם את השולחן ואין בזה את החיסרון של שולחנו בתוך הבית.

⁹¹ דלא כהרע"ה שהביא בביה"ל להכשיר בזה. אמנם דין זה הוא רק כאשר המקום מצד עצמו הוא פחות מז', אבל אם המקום הוא חלק בלתי נפרד מהסוכה אלא שיש סכך פסול המבדיל בינו לבין שאר הסוכה, אינו נחשב לענין זה כמקום בפנ"ע, כמבואר במ"ב בסימן תרל"ב סקט"ז. וע"ע בשבה"ל ח"ג סע"ז.

⁹² בחזו"א, כתב שאינה גרועה מפסל היוצא מן הסוכה. ובכל דברי החזו"א נראה שהכשירו משום פסל, ובספר הסוכה דן בכונתו [ואפשר שכונתו רק להפקיע מגריעותא עצמית ולא שבאמת יש לו דין פסל] ויש לדון לדעת החזו"א שאם כונתו שהקרן זוית נידון כפסל, א"כ א"א לחשב את הדופן שלה כחלק מהדופן אם אין אפי' דופן עקומה, וא"כ באופן שדופן המקום שהוא קרן זוית תשמש כחלק מעיקר דופן הסוכה לא יועיל לסוכה עצמה. ובחזו"א עצמו כתב שלדעת המג"א בכה"ג שצריך לאותו דופן לסוכה לא יועיל ויפסול א"כ יועיל מדין דופן עקומה וא"כ מבואר להדיא שלדבריו מהני מדין חלק ממש של הסוכה. ויש לדון לדעת המג"א מאיזה שיעור נחשב קרן זוית והאם גם פחות מג', והאם תלוי בדעות ודין חקק לישב בתוכו.

לסוכה שבתוך הבית ויש ביניהם צורת הפתח, נחשבים כשתי סוכות [עין הערה⁹³]. וכל שלא יהיה בכל חלק בפני שיעור סוכה וג' דפנות כשרות, כסוכה בפני עצמה, לא יוכשר.

- ו. אמנם לא כל צוה"פ מחלקת, אלא רק צורת הפתח כזו שמטרתה היא לחלק את המקום או לשם פתח. אך מה שמצוי שמעמידים שני עמודים ועליהם קרש בכדי להחזיק את הסכך, למרות שנעשה צורת הפתח אינו מחלק את הסוכה⁹⁴. ובדין צורת הפתח שכיום לא משמשת לפתח אך בשעתו עשוהו לשם פתח, דנו הפוסקים האם נחשב לצורת הפתח שמחלקת את הסוכה.
- ז. העצה לצאת מכל הספיקות היא לבטל את הצורת הפתח ע"י כיסוי של אחד העמודים בסדין וכדו' בצורה שכבר אי"ז צורת הפתח⁹⁵.
- ח. מאחר וצריך שבחלל הסוכה יהא ז' על ז' טפחים כדי שיהא ראוי לדירה, צריך שכל החלל יהיה פנוי ונגיש לדירון, ולכן צריך למדוד את השיעור רק אחרי שיעמדו הדפנות. ואמנם אם יש חפצים בסוכה, מאחר ויש אפשרות לפנותם בכל עת שירצה נחשב המקום כפנוי, אך דבר שאין מזיזים אותו, כגון שהוא מחובר או על פי דין א"א להזיזו משום מוקצה וכדו', יתכן מאוד וימעט מהשיעור הנצרך, ויצטרכו שיהא חלל ז' על ז' מלבד מקום החפץ. אמנם רק אם מה שמנח בתוך גובה י' ממעט, אבל אם הוא מונח מעל גובה י' אינו ממעט⁹⁶.

⁹³ כך מתבאר במש"כ החזו"א לפסול את הקרן זוית בכה"ג, אמנם החזו"א סימן קמ"ד סק"ו כתב כן לענין פסל, ונפק"מ שכשיש רק דופן אחת ארוכה ודאי שהצוה"פ מחלקתה, וגם לענין קרן זוית כ"כ, וא"כ הדבר תלוי במה שהבאנו לדון האם דינו של המג"א הוא רק מדין פסל נמצא שכל הראיה מהחזו"א שצוה"פ ועומ"ר מחלק הוא רק לתוספות של הסוכה אבל לסוכה עצמה עדיפא ואין ראיה שסובר שצוה"פ יחלקה, אבל אי נימא שקרן זוית כן נחשב כחלק מהסוכה עצמה ממש [ורק כתב שלא גרע מפסל] וגם בזה צוה"פ מחלק א"כ הוא הדין לכל סוכה.

⁹⁴ כמבואר בגמרא שכל לחזוקי תקרה לאו שמיה צוה"פ.

⁹⁵ לכאורה בגובה ג"ט מהקרקע סגי, ובגובה י' ודאי מועיל. אמנם יש לדון האם אחרי סוכות יצטרך להוריד את המזוזה ולהניחה מחדש.

⁹⁶ סימן תרל"ד ביה"ל סוף ד"ה סוכה.

ט. דוגמאות: וילון תלוי באופנים מסוימים כגון שקבוע ומחובר ימעט, וכן יתכן וגם מדף בגובה פחות מ"י ימעט, כמו"כ ארון כבד, מקרר, ארונית אחסון קבועה, מזגן, וכל דבר שאין רגילים להזיזם כלל, יש לחשוש שממעטים, [ועיין חילוקי האופנים בהערה⁹⁷].

אור

א. אור באמצע הסכך יש בו דינים שונים, שלפעמים רק מקומו פסול ולפעמים פוסל את כל הסוכה וכדלהלן.

ב. כאשר אור יותר מג' טפחים חוצה את כל הסוכה הריהו מחלקה לב'. ובאופן זה אם בכל צד נשאר ג' דפנות ומקום כשיעור הכשר סוכה, שני הצדדים נחשבים לב' סוכות כשרות. אך אם אין בשניהם שיעור הכשר וג' דפנות, שניהם פסולים. ואם רק בצד אחד יש את תנאי סוכה, רק צד זה כשר⁹⁸. כאשר האור הזה שיש בו יותר מג' טפחים סמוך לדופן אחת, נחשב צד זה שאין לו דופן [עיין הערה⁹⁹].

ג. כאשר יש ג' דפנות וסכך, ויש אור ג' לרוחב הסוכה, אם מסביב האור יש סכך המקיפו, כל שבמקום אחד יש הכשר סוכה כדן, הסכך מצרף ומחבר גם את החלק שאין לו הכשר סוכה¹⁰⁰.

ד. אבל אור ג' שאינו חולק את הסוכה, אלא יש מקום בסוכה שיש בו אור ואינו מגיע לב' צדדי הסוכה, ויש מקום בשיעור ז' על ז' סכך כשר, הסוכה

⁹⁷ לענין קישוטים תלוי בתנאים שמותר ליטלן כמבואר בביה"ל בסימן תרל"ד ד"ה אותה. ולענין דברים שניתן להזיזן הביה"ל ד"ה פסולה נשאר בצ"ע. לענין דברים הקבועים בבכור"י סק"ד נוטה לאסור. וכע"ז בחזו"א או"ח סימן ק"י סק"ח לענין שיעור מזוזה.

⁹⁸ ולא שייך לצרף את הצד השני מדין דופן עקומה כי אור אינו עושה דופן. מ"ב סקט"ו.

⁹⁹ ואם אין בלעדו ג' דפנות הסוכה נפסלת, והוא שכיה כאשר סוגרים את גג הסוכה ומושכים בחבל הסכך נלחץ ונדהף ומתרחק מדופן הסוכה, ולפעמים הסוכה נפסלת בכך.

¹⁰⁰ תרל"ב ס"ב, ומ"ב סק"ב- י"ד. ובשפ"א מסתפק האם צריך שהחיבור יהיה ברוחב ד' טפחים ונפק"מ כאשר אור חוצה את הסכך, האם מספיק לחברם ע"י כמה בדים של סכך.

כשירה אלא שאין אוכלים וישנים מתחת לאויר¹⁰¹.

ה. כל זה באויר ברוחב ג', אך אויר פחות מג' החוצה את הסוכה אינו פוסל את הסוכה, ואפילו מצטרף לז' טפחים של שיעור סוכה¹⁰².

ו. אמנם למרות שאויר פחות מג' אינו חוצץ את הסוכה אבל לא בכל האופנים משתמשים תחתיו, הא' כאשר האויר חוצה את כל הסוכה או רוחבה, ואין כל חיבור בסכך המונח מב' צדדי האויר¹⁰³, כגון סכך העשוי מקנים או פלאפונים ישרים, למרות שהסוכה כשירה אבל לא משתמשים תחת האויר, ולכן ראוי להניח מעט סכך לרוחבו כדי שהאויר לא יעבור ע"פ כולו.

ז. נחלקו הפוסקים האם גם סדק צר העובר ע"פ כולו נחשב לאויר לענין זה¹⁰⁴.

ח. עוד אופן שאין להשתמש תחת מקום האויר הוא, כאשר מקום האויר הוא בשיעור שראשו או רובו תחתיו¹⁰⁵.

ט. כאשר האויר עובר ע"פ כולה, ואמצע גופו תחת האויר, וקצותיו תחת הסכך, ואמנם רוב גופו תחת הסכך אבל בשתי צדדי האויר, דעת החזו"א שפסול כי צריך שרובו יהיה תחת מקום אחד¹⁰⁶, אבל בשלמת חיים כתב שכל הפסול לישון תחת האויר הוא רק באופן ששוכב לצידו וכולו תחת האויר. או

¹⁰¹ במ"ב כתב אפילו אם הז' אינם במקום אחד אבל הכור"י מפקפק בזה.

¹⁰² תרל"ב ס"ב. אמנם כל זה רק לצד שיש דופן, אבל אויר פחות מג' לצד שאין דופן ודאי שאינו כלום והסוכה מסתיימת במקום סיום הסכך. ולפי"ז דן בספר הסוכה כאשר האויר פחות מג' מגיע לדופן כזה שגובהו אינו מגיע לסכך אלא מועיל מדין גוד אסיק, האם יועיל האויר להתחבר אל הגוד אסיק או שנחשב מקום פתוח לגמרי וא"א לחברם. אמנם אם יש בקצה איזה פס או תקרת המרפסת וכדו' יוכשר כי יהיה לבוד אליו להחשב מקום האויר כמלא בסכך.

¹⁰³ וכאשר האויר עובר רק ע"פ רוב הסוכה או לרוחב ז' טפחים כתב בשונה הלכות שהחזו"א מסתפק האם מותר לישון תחתיו.

¹⁰⁴ שלמת חיים שס"א – שס"ט כתב שצריך רוחב מסויים, אבל בחזו"א מבואר שאפילו סדק צר חוצץ.

¹⁰⁵ ובחזו"א כתב ראשו או רוב ראשו.

¹⁰⁶ סימן קמ"ד סק"ה. ובשלמת חיים ח"א פ"ט.

שבצירוף כל האויר יתפשט על רובו¹⁰⁷. או באופן שרוב ראשו תחת האויר פסול.

י. אבל כאשר האויר לא עובר ע"פ כולו, אפילו אם אמצע גופו תחתיו, או שרק מקצת מראשו תחתיו, לכו"ע ישנים תחתיו.

מעמיד

- א. לכתחילה¹⁰⁸ אין להעמיד את הסכך על גבי או באמצעות דבר הפסול לסיכוך מה"ת, וכגון צינורות מתכת, מסגרת או מסילות ברזל של תריס, מסמרים וכדו'¹⁰⁹. בדבר שהפסול לסכך בו הוא רק מדרבנן, בגר"א מבואר שמותר, ובדעת המ"ב כתב בשונה הלכות שיש סתירה¹¹⁰ [ונפק"מ האם אפשר להניח סכך ע"ג קורה רחבה ד' שהפסול שלה הוא רק משום גזירת תקרה]
- ב. אמנם לדעת המ"ב החיסרון הוא רק להעמיד ע"ג דבר הפסול בעצמו. אך אם הסכך מונח ע"ג דבר הראוי לסכך, רשאי לחבר ולהחזיק את המעמיד ע"י דבר הפסול לסיכוך, ולכן מותר לחבר לקיר את מעמידי הסכך בברגים וכדו' ועל גביהם להעמיד את הסכך¹¹¹. אך דעת החזו"א שלדעת האוסרים מעמיד, גם דבר המעמיד את המעמיד (- 'מעמיד דמעמיד') הוא בכלל איסור מעמיד.

¹⁰⁷ בספר הסוכה [מהדו"ח ח"א רפ"ו] הביא לדון בסכך פסול ברוחב ד' החוצה את הסוכה האם א"א לישון תחתיו לרוחב, כגון רצועת בטון שחוצה את כל רוחב הסוכה [ולא עירבו אותו עם הסכך כדי לצרפו ולהכשירו] ובשני צדדי הרצועה יש ג' דפנות כראוי, האם יכול לישון לרוחב הסוכה כאשר אין רובו בשום צד. אמנם אם החיסרון הוא כי צריך שרובו יהיה במקום אחד הכונה רובו דוקא באותו סוכה עצמה, יש לדון ג"כ באופן שלרוחב הסוכה עוברת צורת הפתח ובכל צד יש ג' דפנות כדין, האם יוכל לישון לרוחב הסוכה או שנחשב לב' סוכות ולכן אינו נחשב שנמצא בסוכה כי צריך במקום אחד.

¹⁰⁸ שעה"צ תר"ל סק"ס, ביה"ל ריש סימן תר"ל, דאסור רק לכתחילה, וכ"כ בסימן תרכ"ט סק"ב שהוא רק לכתחילה, וע"כ בחוט שני עמוד ר"ט מהחזו"א שהיקל במקום צורך, ובשעה"ד אפשר להקל.

¹⁰⁹ אמנם במ"ב מבואר שלא רק הפסולים מחמת שמקבלים טומאה.

¹¹⁰ תרכ"ט סק"ט כתב שאסור, ובביה"ל בסימן תר"ל מבואר שמותר. ולהלכה נחלקו בזה הפוסקים שם סק"ו.¹¹¹

ג. אמנם גם לדעת המ"ב שמעמיד דמעמיד מותר¹¹², זה רק כאשר למעמיד הכשר יש איזו משמעות של פעולה, והדבר הפסול מסייע בעדו. דהיינו שכאשר יסיר את המעמיד הכשר, הסכך יפול¹¹³, וכגון קרש שתפוס בקיר ע"י מסמרים. אך אם עיקר ההעמדה היא ע"י הדבר הפסול, ואת הדבר הכשר הניח רק כדבר החוצץ או כתוספת בלבד אך אין באמת ממנו תועלת ממשית ומהותית בהעמדת הסכך, הרי"ז נחשב רק כעוד שכבה של סכך ובאמת הסכך עומד ע"י הדבר הפסול¹¹⁴.

ד. וכן כאשר מניח על גבי מסילת התריס וכדו', גם כאשר מניח עליו קרש ומעליו מניח את הסכך, כל שהקרש אינו מסייע להעמיד את הסכך אלא רק מונח עליו הרי"ז נחשב שמניח ע"ג סכך פסול. והעצה היא שהסכך לא יהיה מונח מעל המסילה אלא על הקרשים שבתוך החלל באופן שאם יוציאו את הקרש הסכך יפול.

ה. להדביק את המעמיד שלא יזוז נחלקו האם נחשב שמעמיד בדבר פסול¹¹⁵.
ו. קיר בטון למרות שהוא מדבר שאין מסככין בו, ואפילו שיש בו ברזל, אפשר להעמיד עליו סכך¹¹⁶.

¹¹² מנח"ש תנינא סימן נ"ה, שבות יצחק סוכה פ"ט משמיה דהגריש"א.

¹¹³ אמנם גם אם הסכך לא יפול לארץ כי במרחק מסויים ממנו יש מעמיד פסול, כל שהמעמיד הפסול אינו תחתיו ממש נחשב שעשוי הסכך הכשר הוא זה שמעמיד את הסכך.
¹¹⁴ ולהיפך כאשר עיקר המעמיד הוא מבנה כשר והניח מעליו דבר הפסול רק כדי להגביהו נסתפק בזה הקהילות יעקב.

¹¹⁵ בשב"ל ח"ט סימן קל"ז התיר מחמת שהדבק אינו ניכר, וגם אין דרך לסכך בו. אמנם בשם הגריש"א מובא לאסור, ולכאורה נפק"מ בעץ סיבית וכדו' שכולו מעורב ומחובר בדבק, אבל קרש ארוך או דיקטים המחוברים בדבק אם כל חלק מצד עצמו יכול להחזיק הרי"ז לכל היותר מעמיד דמעמיד.

¹¹⁶ חזו"א סימן קמ"ג סק"ב מהר"ן שאם מונח על הכותל כשר מאחר שלא שכח לסכך בהם והכל יודעים שבכה"ג בית דירה מיקרי ולא סוכה. ובקיר בטון המעורב עם ברזל הבטון הוא העיקר ולא הברזלים, והוא רק לחזק, וגם אינו נראה עכ"ל. משא"כ מסגרת או מסילת ברזל של תריסים, למרות שהם דברים הקבועים ומחוברים לקיר לא שייך כל הטעמים האלו ונחשב כמעמיד ע"ג דבר הפסול. ובכללה סוכה על ברזלים שמעמיד בה מסגרת של עץ ניתן להניח עליה את הסכך, כי הברזלים עושים רק מעשה קרקע בלבד, כמבואר בחזו"א שם. אמנם חדרים כאלו שכל הדפנות שלהם עשויים מברזל, יש

ז. אם הסכך עומד ברוח מצויה לכו"ע מותר לקשור ולחזק אותו גם בדברים המקבלים טומאה, ולכן לקשור באזיקונים, חוטי ברזל או חבלים¹¹⁷ הפסולים לסיכוך כיון שמק"ט¹¹⁸, מותר רק כאשר הסכך יכול לעמוד גם בלעדיהם.

ח. וכן להניח מעל הסכך דבר כבד כדי שהסכך לא יפול צריך שלא יהיה מדבר הפסול בסיכוך, וכנ"ל. אבל אם מניחם רק כתוספת חיזוק אינו נחשב מעמיד. וכן במעמידי הסכך, אם מצד עצמם יכולים לעמוד וזזים רק מחמת כובד הסכך שמעליהם, יכול אח"כ לקשור ולחבר בדבר המקבל טומאה¹¹⁹, ולענין לחברם במסמרים עיין הערה¹²⁰.

לדון האם ניתן להניח עליהם סכך, או שאינו בכלל הטעמים להחזיר שכתב החזו"א לגבי קיר. וכן יש שדנו סוכה במרפסת שחלקו מקורה באיסקורית האם ניתן להניח עליו את הסכך או שלכל הטעמים של החזו"א לא מהני.
¹¹⁷ תרכ"ט ס"ז וס"ח ברמ"א ופמ"ג ומ"ב סק"ד וסקכ"ז. ויש מהם הפסולים מה"ת ויש מדרבנן, ויש שאינם גדולי קרקע. אבל להניח אבנים כתב בשבה"ל ח"י צ"ה שמותר וכמו שמותר להניח את הסכך עליהם. אבל בחוט שני סוכות [עמוד ר"ן] לחלק ביניהם.

¹¹⁸ למעט חוטי פשתן הנמכרים מיוחד לכך שעשוין באופן שאינם מק"ט וכשרים לסיכוך.

¹¹⁹ כן מובא באורחות רבינו [ח"א עמוד שע"ז] משמיה דהחזו"א.

¹²⁰ בשעה"צ סימן תרל"ג סק"ו כתב שסכך כשר רק כאשר הוא בצורה ארעית ולכן לא יקבע הנסרים מסמרים, מאידך בב"י שהמ"ב ציין אליו בסימן תרכ"ו מבואר במותר לחברו במסמרים, ובאחרונים דנו האם מה שמבואר לפסול הוא רק בצירוף שגם מגן מגשמים, וי"א שאסור רק כאשר עושה עם המסמרים בצורת בית. עיין שבה"ל ח"י סצ"ג.

הסכך

הסכך צריך שיהא מדבר שאינו מקבל טומאה, ויונח לשם סכך, ושיהיה בשיעור שצילתו מרובה מחמתו.

סכך לשם צל, תעשה ולא מן העשוי.

א. הסכך צריך שיונח לשם צל, ולפיכך ראוי שיניחו ישראל גדול¹²¹ וכן שיונח לשם צל ולא לשם צניעות. [וראה הערה¹²²].

¹²¹ מבואר בשו"ע שסוכת גנב"ך כשירה, ובפשטות מדובר שעשאה לצורך עצמו, וכן מבואר ברמ"א בסימן תרמ"ט ס"א, אמנם במ"ב שם סקי"ד הביא מהמג"א שלכתחילה טוב שלא יעשנו גוי שאינו מחוייב בדבר, וכן אשה שאינה מחוייבת. ובשעה"צ [שם סקט"ו] כתב וה"ה קטן פחות מ"ג. יתירא מכך לענין אגידת הלולב כתב המ"ב שם שאם יכול יתירו ויאגדנו שנית, אבל לענין סוכה המ"ב לא הזכירו, ולענין ציצית כתב שא"צ להתירו דנחשב כדיעבד, וכע"ז כתב בביה"ל בסימן י"ד ד"ה להצריך לחוש לכתחילה. מלבד זה יש לקטן עוד חיסרון שאין לו דעת, ובפמ"ג כתב שכשר דמעשה יש להן, ובספר הסוכה דן שאם הביאור מעשה הוא מעשה המוכיח א"כ כשהניח רק מעט מהסכך בתחלה וגדול השלים את השאר אולי יש לחוש שחסר במעשה המוכיח שלו כי המעט אינו עושה צל. - ודנו פוסקי זמנינו האם נכון להחמיר גם שיביא ב' שערות והמנהג להקל.

¹²² מצוי שהסכך זז ממקומו ביו"ט ומבואר במ"ב שיש צד להתיר להחזירו ע"י אמירה לעכור"ם, ותלוי אם כל הסוכה נפסלה או רק מקום אחד, עיין מ"ב סימן תרכ"ו סק"כ כנגד סימן תרל"ז סק"א ולחלק מהפוסקים החילוק הוא האם פשע או שהתקלקל לו אח"כ ויעשה שאלת חכם ואכמ"ל, אבל לכאורה צריך לפחות שהגוי ידע שמניחו לשם סיכוך. וכן הביא בשבות יצחק סוכות סו"פ ח'. אמנם הפמ"ג בשו"ת מגידות שדן בגוי שיחזיר הסוכה ביו"ט לא הזכיר כלל פרט זה ונראה קצת שלא חשש לזה ע"צ. [מלבד שלכתחילה מבואר בחיד"א עבודת הקודש ושו"ת סוכה ב' ג' שלא לעשותו ע"י גוי] - וכן יש לדון כאשר הסכך התרומם בגובה ע"י הרוח וחזר ונח מאליה האם יכשר או שנחשב שלא הונח לשם צל, ובשבה"ל [חלק י סימן ק] ועוד כתבו שמאחר וסופו לחזור למקומו הנפילה חזרה מתייחסת להנחה ראשונה. ואם ע"י הרוח נפל סכך מהשכן העליון ע"ג הסכך שלו כתב שם שכאשר רוב הסכך הוא של הסוכה עצמה לא נפסלת בכך גם אם הסכך רק מונח ולא מעורב עם הסכך התחתון. - וכן יש לעיין באופנים שהסכך כבר הונח והוסיפו עוד שכבת סכך כדי שהיונים לא ילכלכו את הסוכה. וכן כדי שהשכנים למעלה לא יוכלו לראות לתוך הסוכה ללא כונה לשם צל האם נחשב שחלק לא הונח לשם צל, ובספר זמן שמחתנו [פ"ז סק"א] הביא לפסול בכה"ג, ולדעת שו"ע הרב הדבר חמור יותר כי דעת הגר"ז שגם כאשר מניח לשם צל ולשם עוד מטרה לא מועיל, אבל במ"ב נראה שמועיל.

ב. כאשר בקומה גבוהה יותר יש סוכה [כמצוי במרפסות מדורגות] והסכך שלה בולט ומכסה במקצת את הסוכה שלמטה, יתכן שראוי שהעליון יכוון בהנחתו את הסכך הבולט מסוכתו החוצה שמניחו לשם צל של הסוכה התחתונה. וצ"ע¹²³.

ג. סכך שדרים תחתיו כל ימות השנה פסול, ויש להניחו שוב לשם צל.
 ד. סכך שמשאירו כל ימות השנה ומניח מעליו גג נחלקו הפוסקים האם נחשב לסכך שדרים תחתיו ויפסל¹²⁴. ויש לדון האם נחלקו רק באופן שיש רק גג מעל הסכך ולא מתחת, או גם באופן שתחת הסכך יש גג איסכורית וכדו' כי יתכן שבאופן זה לכו"ע לא נחשב שמשמשים תחת הסכך כל ימות השנה ולא צריך להניחו מחדש¹²⁵.

ה. אמנם לא כל סכך שמונח כל השנה ומשתמשים תחתיו פסול, ולכן בכל אופן צריך לברר לגופו. וכגון בפרגולה וכדו' שהסכך נשאר מונח עליה כל השנה ובמשך השנה מכסים אותו בגג, ויתכן שתלוי כמה משתמשים במשך כל השנה במקום בצורת שימוש של קביעות וצורה של דיורים¹²⁶ וצ"ע.
 ו. כדי להכשיר סכך שפסול מחמת שמונח שם כל השנה, צריך לנענע את כל

¹²³ מלבד זה יש לדון האם ראוי שהסכך של העליון לא יבלוט מידי מעל סוכת התחתון [לדעת הפמ"ג שלא צריך דופן, וגם במציאות בדרך כלל יש דופן אחד] משום חשש של סוכה תחת סוכה כאשר הסכך של התחתון חזק.

¹²⁴ המ"ב [סימן תרל"ו סק"ח] פוסל ע"פ הבכור"י, ובעמק ברכה הקשה שעצם הנחת הגג מעליו מראה שהסכך אינו ביתו, וכן בשם החזו"א מובא להכשיר, ובמנח"ש [ח"ב נ"ח ל"ב] כתב שהמ"ב פוסל רק כאשר הסכך מרוחק מהגג ונראה כדר תחת הסכך.

¹²⁵ צדדי הספק, דמחד מאחר וגם שכבת הסכך מוסיפה לבודד מקור וחום נמצא שהסכך משמש כתוספת לשימוש גג ונחשב כבית ובכה"ג כדי להכשירו צריך להניחו מחדש, מאידך אפשר שגם לדעת הפוסלים כאשר יש גג [ולא מועיל עצם ההוכחה מזה שהניח גם גג שאינו משתמש בסכך לגג וכיסוי של בית] הוא כי מאחר והסכך ניכר ונראה ליושב בתוכו הרי"ז נראה כחלק מהגג, משא"כ באיסכורית שמכוסה לגמרי.

¹²⁶ דבתשמישים קלים במשך כל השנה כתב באבנ"ז שאין בזה חיסרון להחשיבו כבית ולפוסלו מלסכך בו בסוכות דנחשב כסוכת יוצרים שכשר לסוכה ולא כבית.

הסכך, דהיינו להרים את כולו ולהניחו שוב לשם סכך¹²⁷, ואפשר להרימו חלקים חלקים ואי"צ להסירו לגמרי ולהניח שוב.

ז. כדי שסכך יוגדר כמסכך צריך שבשעת הנחת הסכך יסכך על חלל¹²⁸, ולכן הנחת הסכך צריכה להיות אחרי שיש כבר דפנות¹²⁹. אם הניחו את הסכך בזמן שעדיין אין מתחתיו דפנות כלל, לדעת הרבה מהפוסקים למרות שאחרי הנחת הסכך ישימו דפנות שהסכך יסכך עליהם, הסוכה פסולה¹³⁰ מדין תעשה ולא מן העשוי.

ח. אמנם לא צריך שיהיו קיימים כבר כל הג' דפנות וכתיקונם, אלא כדלהלן;
1. שיעור גובה הדפנות והחלל אם הוא בסמוך לסכך מספיק שיהיו טפח. כיון שברמ"א כתב 'עשה טפח סמוך לסכך' [דבר המצוי מאוד בסוכות שיש קורה טפח למעלה] ומה נקטו הפוסקים שטפח למטה כגון הקיר והמוזאיקה וכדו' שכבר קיימים לא מועיל¹³¹ אא"כ הם בגובה י' טפחים. 2. נחלקו הפוסקים האם מספיק בכך שדופן אחת קיימת או צריך שיהיו שלש דפנות¹³². 3. במ"ב כתב שבסוכה גדולה צריך שיהיה דופן בזמן הנחת הסכך לאורך כל הסוכה ובסוכה קטנה בשיעור ז', ולכן סוכה שהדפנות שלה הם תריסים, אם הסוכה גדולה יקפיד שבזמן הנחת הסכך תהיה סגורה [בגובה י', או שסמוך לסכך יהיה סגור בגובה טפח] ולא מספיק שאורך ז' טפחים

¹²⁷ ואפילו באופנים שהיה גג מעליו והסירו, אם יש חשש פסול בית בסכך אינו די בהסרת הגג, כמבואר במ"ב סימן תרכ"ו ס"ג וסק"ז-י"ח, ובשעה"צ שם.

¹²⁸ סימן תרל"ה ומ"ב סק"ט-י"א.

¹²⁹ וכן כאשר עושה סוכה במקום שיש כבר קירות אבל הם רחוקים מהמקום שבתוכו שבו יניח אח"כ דפנות הסוכה, ומסכך על סמך הדפנות של החדר. ואפשר שחלק מאופנים אלו תלוי במחלוקת האם הפסול כי אינו אהל או כי ולא מהעשוי.

¹³⁰ דעת הב"ח שהוא רק לכתחילה אמנם במ"ב סק"י כתב שהרבה אחרונים חולקים שאף בדיעבד פסול.

¹³¹ רב פעלים חוט שני ועוד.

¹³² בבאור הגר"א ד"ה ואין נראה שצריך ג', וכ"כ בבכור"י סק"ח, ובפמ"ג נראה סתירה בזה בין משב"ז סו"ס תרל"ה לסימן תר"ל אש"א סק"ט, ובשבה"ל [ח"ז סימן נ"ז] ביאר שהעיקר להלכה ס"ל להפמ"ג שצריך ג'. ובמ"ב לא הזכיר מזה.

יהיו סגורים. 4. סוכה שיש בה ב' דפנות קצרות [בשיעור אורך של ז' טפחים או יותר], ועוד דופן אחת ארוכה שמחמתה הסוכה ממשיכה עד סופה, וכגון דפנות מתריסים שרק בפינה במקום חיבורם השאירים סגורים בשיעור ז' טפחים, ואח"כ פותח את התריסים אך ממשיך את הדופן שממול ומאריכה יותר, יש שכתבו שגם את הדופן הג' הארוכה צריך להקדים להנחת הסכך¹³³.
ט. כאשר הדפנות קיימות, רשאי להתחיל ולהניח את הסכך גם מאמצע הסוכה ולא צריך להתחיל להניח את הסכך מצד הדפנות¹³⁴. אך יש לעיין האם מה שמועיל להתחיל את הנחת הסכך באמצע הסוכה רחוק מהדפנות זה רק כאשר מניח את הסכך ברצף שאז נחשב ומתייחס להנחה אחת ומחמת כך הסיכוך מתייחס לדפנות, או שמועיל גם כאשר מפסיק באמצע ההנחה.
י. **מחיצה דינית** של פי תקרה יורד וסותם' מלמעלה, למרות שלא מועיל לדופן מבואר בגר"א שלענין שיחשב שהדפנות קדמו לסכך כן מועיל. ולפי"ז יש לדון האם הדין כך גם בכל מחיצה כזו שביחס לכל דיני התורה מוגדר כמחיצה ורק לסוכה שצריך שם דופן לא מועיל, וכגון דופן שהוא ע"י לבד של שתי או ערב לבד שפסול לסוכה ונקרא דופן בעלמא, ונפק"מ האם בשעת הנחת הסכך רשאי לפתוח את השלבים של התריס או את דלת החדר המשמשת כדופן ומחמת הפתיחה ישאר רק מחיצת שתי¹³⁵. עוד נפק"מ כאשר יש מחיצה כדון, ופתח רק את הפינה של התריס או הדלת וביטל בכך את ה'עריבין', האם יש בזה חיסרון כאילו אין דפנות. וכן יש לעיין האם צוה"פ תועיל להחשיב שכבר קדמו דפנות לסכך למרות שלדופן עצמה של ז' אינה מועלת, ונפק"מ האם יכול להניח את הסכך כאשר הדלת פתוחה ורק

¹³³ למרות שכל מעלתו הוא רק מדין פסל, ולא מספיק שבדפנות שבשיעור ז' הדפנות קדמו, עיין בספר הסוכה [מהדורה חדשה ח"א עמוד קל"ט] שהוכיח כן מכמה פוסקים.

¹³⁴ כ"כ בבכורי יעקב.

¹³⁵ בחוט שני פ"ג הל"ב כתב שמועיל. ולכאורה גם כל אלו מוגדרים יותר מחיצה מאשר פי תקרה, ואפילו ממחיצת טפח, והעיקר שהיה לזה שמחיצה שיחשב מאהיל, וכן הרבה מורים.

המשקוף קיים ומשמש כצורת הפתח.

יא. גגות [המצויים] שנפתחים ע"י צירים ועשויים לפתיחה וסגירה, צריך תחילה לפתוח את הגג ורק אח"כ להניח את הסכך. אם הניח את הסכך תחת הגג ורק אח"כ פתחו נחלקו הפוסקים האם הסוכה כשרה, ולהלכה כתב המ"ב שצריך לפתוח את הגג ולהגביה ולנענע כל חלק מהסכך. אך אם הניחו את הסכך כאשר הגג היה פתוח, יכול אח"כ לסגור חזרה את הגג ולפתחו לפני החג.¹³⁶ דין זה הוא רק בגג העשוי לפתוח ולסגור. אבל גג המתפרק שאינו עשוי לפתוח ולסגור יכול להניח קודם את הסכך ורק אח"כ לפרק את הגג.¹³⁷

שיעור הסיכוך

- א.** הסכך צריך להיות בשיעור שצילתה מרובה מחמתה.
- ב.** דרך הסיכוך להיות קל כדי שיראו הכוכבים הגדולים מתוכה, היתה מעובה כמין בית כשירה בדיעבד¹³⁸.
- ג.** כשיש חשש שהסכך יעוף, או במקום שיש שמש חזקה, או קור, יכול מלכתחילה לעשותה עבה¹³⁹.
- ד.** סיכוך דק מאוד שיש בו אור הרבה, אלא שאין בה מקום אחד של אור ג' על ג', אם בין הכל הסוכה צילתה מרובה מחמתה, הסוכה כשירה.
- ה.** כאשר הסוכה צילתה מרובה מחמתה אפילו שיש מקום שיש בו חמתה מרובה כשירה.
- ו.** אמנם סוכה גדולה ויש בה מקום בשיעור של ז' על ז' שחמתה מרובה, לדעת

¹³⁶ תרכ"ו ס"ב ורמ"א בס"ג מ"ב שם סקט"ו וסקי"ז. — דבר השכיח מאוד ששוכחים לפתוח את הגג ולכן ראוי להשאיר תזכורת בולטת לפתוח את הגג.

¹³⁷ דהסרת הגג נחשב כמעשה בסוכה להכשיר, או כי בנין סוכה גמורה נחשב יותר מעשה. [שעה"צ סקי"ז סקכ"ו].

¹³⁸ תרל"א ס"א-ס"ג.

¹³⁹ מ"ב סק"ה. ובמקום שיש שמש חזקה, שהוא על גבול שמצטער, נראה במ"ב שאפילו ראוי לכתחילה לעשות כך.

הרמ"א פסול. אם יש פס לכל אורך הדופן שחמתה מרובה מפסיק בין סכך לדפנות, והוא דבר מצוי כאשר סוגרים את הגג והחבל מותח ומזיז קצת את הסכך, מסתפק המ"ב¹⁴⁰ על הכשר כל הסוכה.

ז. דנו הפוסקים¹⁴¹ האם בסכך יש דין שצריך לעמוד ברוח מצויה. ולכן אם הסכך נמצא במצב שיכול לעוף ברוח מצויה בגלל גובה הסוכה או מיקומה, ראוי להניח על הסכך דבר כבד, ובתנאי שיהיה דבר שאינו מקבל טומאה¹⁴².

סכך פסול

א. סכך פסול באמצע יותר מד' טפחים פוסל. פחות מד' טפחים, בסוכה גדולה לא פוסל, ובסוכה קטנה רק עד ג' טפחים אינו פוסל.

ב. למרות ששיעור סכך הפוסל בסוכה גדולה הוא רק מד' טפחים, מ"מ מג' טפחים יש להחמיר לכתחילה כדעות האומרים שאע"פ שלא פוסל אך אין ישנים תחתיו¹⁴³.

ג. גם כאשר הסכך הפסול נמצא בגובה רב מעל הסוכה הוא פוסל. שכיח שהסוכה נמצאת בחצר או במרפסת בקומה נמוכה ולמעלה בגג הבנין יש בליטה של רצועת בטון, גגון, מזגן וכדו' שמחמת כך הסכך שתחת אותו מקום נחשב לסכך פסול, ולכן סוכה הצמודה לבנין גם אם הבנין גבוה מאוד צריך לבדוק האם קיימים מזגנים מרזבים או בליטות אחרים בשיעור הפוסל

¹⁴⁰ ס"א, ומ"ב סק"ד. אמנם יתכן שמדובר רק ברוחב ז' כמבואר בפמ"ג, ודנו הפוסקים האם ניתן להשתמש בו מדין דופן עקומה או שהוא כמאן דליתא.

¹⁴¹ בשפ"א דן בזה אבל רק באופן שאינו יכול להתקיים כלל ברוח מצויה ומחמת פסול של סוכה שאינה ראויה לו' ולא מצד חיסרון של מתנדנד ואין ראייה כלל למתנדנד. ולכאורה אם הצד לפסול גם בסכך הוא כי גם הסכך צריך להיות בגדרי מחיצה א"כ לדעת המ"ב שהגדרת מחיצה היא רק שאינה זזה כלל לא יתכן שלדעת המ"ב יהיה חיסרון של רוח מצויה בסכך כי במציאות לא יתכן שהסכך לא ינוע כלל, ועוד שהדין קשירה שלא ינוע נאמר בעושה אילן סוכה ולא הוזכר כלל סכך, אבל לסברת החזו"א שהוא רק חיסרון כאשר מתנדנד במציאות אפשר שה"ה בסכך וצ"ע.

¹⁴² דלכתחילה מיהת ודאי מעמיד כזה לא מניחים תרכ"ט ס"ד ברמ"א.

¹⁴³ סימן תרל"ב מ"ב סק"ג.

או בשיעור שאין ישנים תחתיו. ככל שהמרחק יותר גדול העין יותר טובה ולא יכולה לשער את הרוחב האמיתי של הסככה למעלה, ולכן לא ניתן לסמוך על ראית העין ללא מדידה כדי לקבוע את שיעור רוחב הסכך הפסול¹⁴⁴.

ד. מסילת ברזל וכדו' [שעליה הגגון מונח] אם הסכך מונח ממש עליו, למרות שהוא עצמו סכך פסול הרי הוא נחשב כחלק מהסכך ולא פוסל¹⁴⁵. אבל אם לא מניחים עליו את הסכך הרי הוא נחשב כדבר בפני עצמו ומוגדר לסכך פסול.

ה. סכך פסול בשיעור ד' החוצה את הסוכה מחלק אותה, ולכן אם הסכך הפסול חוצה אותה לרוחבה ויש ג' דפנות ושיעור סוכה בצד אחד אותו צד כשר. אבל אם אין שיעור סוכה בצד אחד, וכן כאשר הסכך חוצה את הסוכה לאורכה ונמצא שלכל צד של הסוכה יש רק ב' דפנות, יש אופנים שהסוכה פסולה, ויש אופנים שכל הסוכה כשירה, ויש אופנים שלפחות צד אחד כשר מדין דופן עקומה¹⁴⁶.

ו. סכך פסול המונח בשיפוע כגון גג שמתרומם, וכן מאורר גדול המחובר בצד הסוכה, למרות שבשיפוע יש רוחב ד' טפחים השיפוע עצמו לא מצטרף לשיעור ד' טפחים, ורק הרוחב עצמו הבולט הוא השיעור הקובע¹⁴⁷. דהיינו,

¹⁴⁴ אפשר לבדוק ע"י מכשיר של בודקי העירוב.

¹⁴⁵ סימן תרכ"ז ס"א ביה"ל ד"ה מקרי

¹⁴⁶ באופנים שיהיה בהם את הלכות דופן עקומה המוזכר לעיל. – וחילוק הדינים מתחלקים בין אם יש מדופן אחד של הסוכה עד סוף הסכך הפסול פחות מד' אמות, וכן האם בצד השני יש שיעור סוכה, - עוד אופן הוא שלכל צד יש שיעור סוכה רק חסר דופן, ותלוי האם אומרים דופן עקומה לב' צדדים. ובכה"ג יחשבו שתי הצדדים לשתי סוכות, ונפק"מ גם למש"כ השעה"צ סימן תרל"ג סקכ"ג האם אדם אחד יוכל להשתמש עי"ש- ובאופן שהפסול לרוחב תלוי הצד הפנימי מחובר במידת מה עם הצד החיצון ישנם אופנים שמצטרף אחד לשני. עיין כל זה בסימן תרל"ב ס"ב ובמ"ב שם. ובשעה"צ סק"ד. וע"ע בספר הסוכה ח"ב פסקי הגרש"ז ג' מש"כ לחלק בין האופנים.

¹⁴⁷ תרל"ב מ"ב סק"ה. ומצד זה שלמרות שהגג עצמו שבתוך הסוכה הוא פחות מג' אבל מאחר ובשיפוע יש רוחב ד' יחשב כנסר רוחב ד' המונח על צידו שגם אם פחות מד' בתוך הסוכה פוסל.

כל שישטחו את השיפוע וימצא פחות מד' טפחים, כשרה.

ז. סוכה קטנה, אם יש בה ג' טפחים סכך פסול במקום אחד הסוכה פסולה. ואם אין בה מקום אחד שיש בו רוחב ג' טפחים של סכך פסול אלא שבצירוף כל הסכך הפסול המפוזר בסוכה יש ג' טפחים של סכך פסול, מבואר בחזו"א שהסוכה כשירה¹⁴⁸. ולדעת המג"א לא רק כשהסוכה היא ז' טפחים וע"י שיש סכך פסול ג' טפחים נשאר רק ד' טפחים סכך כשר, נפסל, אלא גם אם שיעור הסכך הכשר הוא יותר מד' טפחים (וכגון שהסוכה מעט יותר מז' טפחים עד י' טפחים), ככל שאין שיעור סכך כשר של ז' טפחים הסוכה נפסלת בג' טפחים סכך פסול¹⁴⁹.

ח. סוכה שאמנם אין בה מקום שיש בו סכך פסול בשיעור ד' טפחים, אבל בצירוף כל המקומות שיש בהם סכך פסול יוצא שכמות הסכך הפסול הוא יותר מהסכך הכשר, הסוכה פסולה¹⁵⁰. ולכן סוכה שמלמעלה יש בכמה מקומות סכך פסול מחמת בליטות של גגות וכדו', יראה לבטל את אותם המקומות שניתן לערב אותם עם הסכך ע"י הנחת סכך עליהם כדי שישאר רק מעט סכך פסול.

ט. ד' טפחים של סכך פסול שאינם מחוברים אלא יש אויר ביניהם, מבואר בשו"ע שספק אם מתחבר לפסול.

י. יש לשים לב בגגות הנפתחים החוצה שיצא כמה שיותר ממנו מחוץ לסוכה כדי שהקצה שנשאר מעל הסוכה לא ימעט משיעור הסוכה, וגם בסוכה גדולה שאמנם הסוכה לא תיפסל אבל לפעמים לא יכול לשבת תחת הגג שנשאר בתוך חלל הסוכה, ולפעמים מחמת כן יצטרך להגיע להלכות דופן

עיין שעה"צ תרל"ב סק"א וחזו"א קמ"ד סק"ב, ושע"ת תרכ"ו סק"ו, ולחם הפנים קל"ד ב' שגם הפנים מאירות חזר בו והכשיר.

¹⁴⁸ סימן קמ"ד סק"ד.

¹⁴⁹ והא"ר מכשיר דהוא רק חסרון בשיעור סוכה. ובחזו"א כתב שלא הוכרע להקל. תרל"ב ס"א, מ"ב סק"ח, חזו"א קמ"ד סק"ד.

¹⁵⁰ חזו"א סימן ק"נ סק"א- י"ב. דיש בסכך גם דין מחיצה שיהיה עומד מרובה על הפרוץ.

עקומה.

יא. סכך פסול שטפח ממנו בולט מחוץ לסוכה וג' טפחים ממנו בתוך הסוכה, לדעת המ"ב למרות שיש מחיצה ביניהם כגון שיש דופן החוצצת בין הטפח שמחוץ לסוכה לג' שבפנים, אפשר שמצטרף הכל ביחד ונחשב לאחד ולמרות שהסכך שבפנים הוא רק ג' טפחים דינו כרוחב ד' והרי"ז סכך פסול ברוחב ד'¹⁵¹. אבל דעת החזו"א שיש לחלק בין אם ישנה מחיצה המבדלת ביניהם שאז רק שיעור הסכך הפסול הנמצא בפועל בתוך הסוכה נחשב כסכך פסול ולא מה שמעבר למחיצה. אבל אם אין מחיצה המבדילה בין חלקי הגג, אפילו אם פחות מג' טפחים מהגג נמצא בתוך הסוכה, מצטרף אליו גם החלק שמחוץ לסוכה ונחשב כחתיכה אחת בשיעור ד' שבסוכה גדולה אין ישנים תחתיו.

יב. ולפ"ז גג שמעל הסוכה שנפתח החוצה וקצהו בולט לתוך הסוכה, לדעת המ"ב למרות שיש דופן החוצצת בין החלק של הגג שבחוץ לחלק שבתוך הסוכה, נחשב שיש בסוכה נסר רחב ד', ולדעת החזו"א רק אם דופן החוצצת נחשב ששי נסר ד' בפנים. וכן בסוכה קטנה שמעט פחות מג' מהגג נמצא בתוך הסוכה וההמשך שלו מחוץ לסוכה ואין דופן המבדיל ביניהם, לפחות באופן שבמציאות הכל חתיכה אחת ממש, לכו"ע יפסל [ועיין עוד כמה צדדים בזה בהערה¹⁵² ובהערה שאחריו].

¹⁵¹ מ"ב סימן תרל"ב סק"ז ביה"ל ד"ה כל, ושעה"צ סק"א. חזו"א קמ"ד סק"ב. ועיין בהערות הבאות.

¹⁵² אמנם יש שכתבו בדעת המ"ב שזה רק אם יש ג"ט בפנים אבל אם יש בפנים פחות מג"ט לא מצטרף עם החלק שמבחוץ, ודבר זה מסתפק בו הריטב"א [עיין בשבה"ל ח"ה ע"ג ו']. ובפמ"ג [אש"א סק"א ד"ה ובאופן] כתב שפחות מג' הוא ספיקא. אבל בחזו"א שם סק"ד כתב שבאופן שמימשך חד דופן שנחשב כפסל [לדבריו שרק בכה"ג נחשב פסל] גם פחות מג' מצטרף ופסול, משא"כ בד' אמיתי בכל מצב פסול. אבל אם מעל הסכך יש גג בולט והוא עצמו אמנם רחב ד', אבל הוא מסכך רק ג' מע"ג הסוכה, הסכך הפסול נחשב הסכך של הסוכה שתחתיו והוא רק ג' וכשר, כ"כ בהליכות שלמה פ"ז הערה 37.

יג. כאמור דעת החזו"א שמחיצה מועילה לחלק את הסכך¹⁵³. דין זה מצוי גם לקולא כאשר רוצים להגדיל מעט את שטח הסוכה להכניס ולצרף לה מקום שיש מעליו רצועת בטון או תקרה וכדו', לדעת החזו"א מאחר ומחיצה מחלקת סכך פסול, אם יעמיד מחיצה תועיל המחיצה לצרף את החלק הפנימי לסוכה¹⁵⁴ שיעור המחיצה, כתב בחזו"א שבגובה י" סגי ולא צריך שהמחיצה תגיע עד למעלה לסכך¹⁵⁵.

יד. לאור האמור לעיל שרק כאשר יש מחיצה המחלקת דעת החזו"א שאינו נחשב לסכך פסול בשיעור ד', וגם ביש מחיצה המ"ב מסתפק בהכשירו. יש לדון בכמה אופנים – (1) מצוי בסוכה שבמרפסת או שבסוף הבית צמוד לקיר של הבית מבחוץ יש מעליו פס של פח [העשוי להגן מהגשמים] שאמנם רחבו שיעור מועט אבל הוא מחובר וצמוד לתקרת הבית הפנימית, האם כל חלק נחשב בפני עצמו או שכאשר הם צמודים אחד לשני נחשב כרוחב אחד ומצטרפים לשיעור יותר מד'. (2) עוד יש לדון גם אם הפח אינו שווה לתקרת הבית אבל הוא תוך ג' טפחים ממנו האם נימא לבוד וממילא יצטרפו ויהיו חתיכה אחת רחבה מד'. (3) עוד יש לדון גם אם הפח גבוה יותר מג' טפחים מהתקרה, אם הסכך שמונח תחת הפח כן נמצא בתוך ג' טפחים לתקרה, האם מאחר והסכך נחשב סכך פסול יצטרף עם התקרה כרוחב אחד ליפסול.

¹⁵³ אמנם גם המ"ב בעצמו כתב רק אפשר שלא מהני, וכמו שביאר בשעה"צ שהמג"א מסתפק בזה, ועוד כמה פוסקים הובאו למעלה נקטו שמחיצה מהני.

¹⁵⁴ וכן מתבאר בקר"פ פ"א ל"ה ז', ועיין בכור"י תרל"ב סק"ג, ותוספת ביכורים, אמנם בבכור"י נראה שצריך מחיצה עד למעלה. ויש אומרים שגם צוה"פ מועיל לחצוץ ולחלק. ובחור"ש מסתפק בזה. ובהליכות שלמה מצדד כן עי"ש. וע"ע במקראי קודש סוכות ח"א י"ב. ובשה"ל ח"י צ"ט דן האם צריך צוה"פ ע"פ כולו. - ובחור"ש כתב שיעשה את המחיצה לרוחב ז' טפחים וממנו עד לצד השני ישרים בצוה"פ.

¹⁵⁵ ויש לעיין האם מותר לעשות כזו מחיצה שתחתוך ותחלק את הסכך הפסול בשבת, כגון שהגיעו אורחים וכדו' ורואה שצריך עוד מקום בסוכה. צדדי הספק אפילו שאסור לעשות מחיצה המתרת בשבת אבל כאן סיבת ההיתר של המחיצה אינה מחמת עשיית הרשות אלא רק בגלל שהמחיצה מפרידה בין שתי חלקי הסכך פסול.

[אמנם אפשר שאין להחמיר בכל זה והטעם עיין בהערה¹⁵⁶].

טו. אבל באופן שהסכך גבוה מהתקרה או נמוך ממנה ג"ט ומעליו יש את הפח, אינו מצטרף לתקרת הבית להחשב כד' טפחים¹⁵⁷.

טז. סוכה שיש בה דופן אחת ארוכה יותר שדינה שניתן לשבת עד סוף אותה מחיצה, גם אם מעל סוף המחיצה יש סכך פסול פחות מג' ניתן לשבת תחת אותם ג' טפחים¹⁵⁸.

יז. וכן אם הסכך מרוחק מהדופן הנמשך יותר מג', וגם אין בסכך שיעור ז', לדעת החזו"א המקום כשר מדין פסל ועיין הערה¹⁵⁹.

יח. אילן שרק כאשר מתנדנד מכסה מעל הסכך, יש שדנו האם הסוכה כשרה בזמן שהאילן מצל מעליו וכן בזמן שאינו מצל מעליו¹⁶⁰.

יט. כאשר יורד גשם עדיף לפרוס סדין נילון וכדו' מאשר לסגור את הגג¹⁶¹. וכאשר

¹⁵⁶ אמנם אפשר שכל דינו של המ"ב שנחשב לסכך פסול בשיעור ד' ופוסל היינו רק בדבר שבמהותו הוא אחד דאמרינן שאפילו שרק חלקו בפנים וגם יש מחיצה המבדלת ביניהם נחשב שהכל אחד וגם המעט שבפנים מתייחס בגדלו לפי כולו, אבל בשתי חלקים נפרדים שרק צמודים זה לזה כל שאין כולו בתוך הסוכה אין לכל חתיכה ממנו מספיק חשיבות להחשב כסכך פסול שיעור ד'. וכן לדעת החולקים על המ"ב וסוברים שכאשר יש מחיצה תחתיו מחלקתו ורק כשאין מחיצה ביניהם נחשב המעט שבפנים לשיעור ד', עדיין אפשר שזה רק כשהוא אחד וחלקו אפומא דמטלתא ולא בדברים חלוקים שיש להם רק חיבור הלכתי ודיני שבכה"ג אינם נחשבים כאחד לפסול וצ"ע. - וע"ע בספר הסוכה [מהדו"ח ח"א עמוד ר"ו] האם פוסל גם כשאין דופן נמשכת.

¹⁵⁷ ואפילו לדעת המג"א [סימן תרל"ב סק"ג] שאמרינן חבט רמי להחמיר, ורק חבט ולבוד לא אמרינן להחמיר, מאחר וצמוד לתקרה אין כלום רק גבוה ממנו ג"ט או נמוך ממנו ג"ט מונח הסכך הפסול לא יאמרו חבט להצמידו לתקרה להחשב אחד כי חבט צריך להיות לתוך מקום מסויים ולא לאיר.

¹⁵⁸ למרות שההמשך מועיל רק מדין פסל דינו כבתוך הסוכה שיושבים תחתיו. וכן מה שיש אח"כ אויר אינו מצטרף דהוא אויר העולם. חזו"א סימן קמ"ד סוסק"ו.

¹⁵⁹ סימן קמ"ד סק"א. ובפשטות כל דבריו אינם אלא אליבא דהתוס', אלא שסיוס דבריו שמהשו"ע מוכח שפסק כתוס', וכן הביא ממנו בשו"ת להלכה. ובשבה"ל ח"ה סימן ע"ג כתב שצ"ע.

¹⁶⁰ מקראי קודש סוכה ח"א כ"ג.

¹⁶¹ ואפשר שה"ה דברים מוצקים שיש להם חשיבות עצמית וכבית. [ועיין שבה"ל ח"ד נ"ז] אבל אם אין לו אפשרות רק לסגור את הגג יתכן שנכון לסגור ולהשאיר לאכול שם מאשר לאכול בבית. אמנם י"א שבירידת גשמים לא שייך דין זה. עיין חכמת שלמה תרל"ט ס"ה ובעוד אחרונים

פורס נילון יפרוס ממש בסמוך לסכך¹⁶² תחתיו, או מעליו בצורה שניכר שאינו מסכך בו¹⁶³, שבזה לדעת ר"ת מקיים מצוה אלא שכתב המ"ב שלא יברך¹⁶⁴. אמנם יש מהאחרונים שחולקים בירדו גשמים, אבל אם נופלים לכלוכים וכדו' מהסכך לאוכל לכו"ע ראוי לעשות כך.

פרגולה. סורגים. חבלי כביסה.

א. פרגולה המחוברת כל השנה, ישנם אופנים שהעצים עצמם פסולים לשמש כסכך, וצריך להניח סכך אחר¹⁶⁵. גם כאשר מניח סכך פרטי דינו מתחלקים ומשתנים לפי הצפיפות והמרחק שיש בין הקרשים וכדלהלן.

ב. אם אין רווח בין הקרשים בשיעור ג"ט אבל לכל הקרשים ביחד אין רווח של ד' טפחים, אינם נחשבים כשיעור סכך פסול לפסול, אבל אם בצירוף רוחב כל הקרשים יש שיעור רוחב ד' טפחים אלא שהם חלוקים זה מזה אבל במרחק פחות משיעור לבד, יש לחשוש לדעות שכל הקרשים מצטרפים לפסול¹⁶⁶.

ג. באופן שהקרשים מצטרפים לפסול, אם יש מעליהם גג שצריך לפרקו ולהסירו, בהסרת הגג לצורך הסיכוך נחשב שנעשה מעשה גם בקרשים עצמם להכשירם, וכשרים. אבל אם יש עליהם גג הזה או מתקפל הנכנס ויוצא, הפתיחה והסגירה אינו נחשב מעשה מספיק לקרשים להכשירם לסכך. וכ"ש

¹⁶² שלחלק מהאחרונים רק כשסמוך ממש אינו נחשב לעומד לעצמו כאילן ובטל. - ועיין במקור חיים סו"ס תרכ"ט האם עדיף שיהיה לו סדין עם ציורים שיניחנו גם לנוי.

¹⁶³ תר"מ סקכ"ה.

¹⁶⁴ תרכ"ט סקנ"ח. ואפילו לדעת הגר"א שבירדו גשמים אין עליו שם סוכה כמבואר בשעה"צ תרל"ט סק"ע.

¹⁶⁵ תלוי במטרת הנחתם, וכן האם יש בהם גזירת בית, וכן גזירת נסר, ויתכן שגם חלוק ושנה אם מחובר או רק מונח ותפוס היטב, וכתבנו רק את עיקרי הדינים לדעת את עיקר הדברים, אבל אם רוצים לצרפם ולהשתמש בהם, פרטיו מרובים יותר, וצריך לבררם.

¹⁶⁶ דלבוד להחמיר להוסיף כשבלעדיו אין שיעור לא אמרינן, אבל לצרף ולחברם כן חוששים. תרל"ב מ"ב סק"כ.

אם אין עליהם גג שפסולים¹⁶⁷.

ד. כאשר המרחק שביניהם הוא יותר מג"ט, אינם מצטרפים לשיעור ד' טפחים של סכך פסול. אמנם כאשר ישנה כמות גדולה של קרשים צריך שיהיה כמות מספקת של סכך כשר היוצר צל בשיעור של צילתה מרובה מחמתה גם ללא הקרשים של הפרגולה¹⁶⁸. אם הסכך מונח עליהם, הכל מצטרף להכשר סוכה, אמנם ראוי גם להכניס סכך כשר ביניהם¹⁶⁹.

ה. אם הסכך קצת נכנס ביניהם מבטלו אפילו מדין לבד, ולכן אפילו אין ביניהם ג"ט כשר. ולכן ישתדל תמיד שירדו קצת עלים או ענפים וכדו' בין הקרשים כדי לצאת מספיקות.

ו. וכן סוכה שיש בה רצועות בטון, אם אין בין רצועה אחת לשניה מרחק של ג"ט, לכתחילה יכניס גם ביניהם סכך, ולא רק מעליהם¹⁷⁰. ובפרט אם בהצטרפות שתי הרצועות יהיה שיעור בהם רוחב ד' טפחים שצריך לבטל את החיבור ביניהם. גם אם הרצועות רחוקים יותר מג"ט, ראוי להכניס ביניהם קצת סכך כשר¹⁷¹.

¹⁶⁷ תרכ"ו ס"ג ומ"ב סק"ז. ומ"ב סק"ח ושעה"צ סקכ"ו.

¹⁶⁸ דכאשר הקרשים עבים יכול להוצר שבניכוי הסכך הכשר שכנגדם כבר אין בסכך הכשר הנשאר שיעור של צילתה מרובה מחמתה, ונכנס למחלוקת האם הם פוסלים כאשר אינם מעורבים עם הסכך כמבואר במ"ב סק"ח, ובשעה"צ [סקכ"ה]. ובביה"ל ד"ה מיקרי. - ואפילו בעשה מעשה מבואר בשעה"צ [סק"ט] שתלוי במחלוקת. - ולשבת תחתם השעה"צ [סקכ"ב] מיקל גם אי מחמירים בפחות מד"ט. - אמנם אפשר דמיירי רק בהסיר בצירוף החולקים דנחשב מעשה.

¹⁶⁹ כמבואר בביה"ל בסימן תרכ"ו ס"א ד"ה מיקרי עירוב שכשר ממ"נ. אמנם במ"ב סק"ח העמיד בזה מחלוקת. ועוד שהחזו"א ק"נ סק"ד ג"כ מחמיר שבכה"ג עיין שונה הלכות תרכ"ו ס"י. אמנם אם נוצר מצב שמחמת כמות הקרשים ורוחבם יוצרים גם מצד עצמם מצב של צלתה מרובה מחמתה לא יועיל להניח סכך כשר עליהם, ואפילו לא לערבם בין הקרשים כמבואר בסקכ"ב.

¹⁷⁰ כמבואר בסימן תרכ"ו סק"ז, ויש לדון האם צריך להכניס סכך כשר בכל העובי של הסכך פסול כדי לבטל את כל אפשרות הלבד שביניהם. ולכאורה מוכח בשעה"צ סימן תרכ"ו סקכ"ה שלא צריך. יתירא מכך נראה שם שגם לענין לבטל לבד נקט המ"ב לעיקר ההלכה שמספיק להניח מעליהם לבטלם ולא צריך עירבם, למרות שבביה"ל שציין אליו ההיתר הוא ממ"נ וזה לא שייך במקום שיש לבד וצ"ע. אמנם בשבה"ל ח"ג סימן ע"ד כתב כמה צירופים להכשיר בכה"ג.

¹⁷¹ כמבואר במ"ב שחשש לחמד משה שצריך עירוב וכן דעת החזו"א, ודלא כמו שסתם בביה"ל.

- ז. סורגים [עיין הערה 172] וחבלי כביסה שאין ביניהם שיעור ג"ט¹⁷³, מדינא אינם פוסלים את המקום מתחתם, ויש מחמירים להניח עליהם סכך¹⁷⁴, ולכאורה עדיף לא רק להניח מעליהם סכך אלא גם ביניהם¹⁷⁵.
- ח. אין לתלות שום נוי בריחוק ד"ט מהסכך, ואין חילוק מה רוחבו, כשהנוי מתחיל בתוך ד' נחלקו בזה פוסקי זמנינו¹⁷⁶.

¹⁷² לכאורה תלוי בגודלם ורוחבם שיש מהם שאם נחשב את הרוחב של כל הסורגים ביחד יש בהם שיעור רוחב של ד"ט ובכך"ג הלבוד רק מקרבם ביחד ולזה המ"ב חשש יותר ללבוד להחמיר. [אלא שמאידך יש לדון שסוכה שיש בה ד' דפנות ויש בה שיעור גדול כל פעם נעשה את הסורג כלבוד לדופן שבצד השני מהמקום שמשמש כמו בדופן עקומה]. עוד יש לדון בסורג בטן כשממלא אותו בסכך האם צריך לשים סכך גם בחלק העולה.

¹⁷³ אבל יש ביניהם ג"ט ולא ד' גם לדעת הט"ז אין לחוש דלהדיא ביאר שרק כאשר נעשה לשם סינון יש לו חשיבות ולא בכך"ג. ועוד שהמ"ב שנה משנתו שדחו האחרונים ורק לחומרת הב"ח כתב כדי לצאת כל הספיקות, וגם להחמיר את הב"ח וגם אי נימא שמחדש יותר שלבוד שמקרב ואינו ממלא מ"מ מחשיבו ב' סככים אבל עדיין במציאות אינו מסכך כלל כי הוא חמתה מרובה ולמה יפסול אבל במ"ב סק"ז ושעה"צ סכך"ג כן כתב להחמיר גם בזה וצ"ע. ועוד יש לעיין שאם חושש לב"ח האם מ"מ לא חשש למג"א וכדברי הבכור"י ולכן כשמכניס ביניהם מועיל וכמש"כ במקום אחר או שביחס לצאת כל הדעות גם ביניהם לא מהני כמהג"א.

¹⁷⁴ דבדעת המ"ב תרכ"ו סק"ז ושעה"צ סכך"ג שחשש ללבוד בלאטיש יש לדון האם מחלק בין לבד למלאות ללקרב, אלא שמלבד זה יש עוד טעם שהביא במנח"ש מהריטב"א דכשכל מהותו הוא שיהיה רחוק אין אומרים לבד.

¹⁷⁵ וגם ישתדל להכניס רק מעט סכך א אפילו רק קנה אחד, דאפשר שאם יהיה בו שיעור של ד' על ד' ויחשב סכך פסול או בגלל המעמיד או בגלל שלא עשאה לשם צל יצא שכרו בהפסדו, וצ"ע.

¹⁷⁶ סימן תרכ"ז ס"ד, ומ"ב סקט"ו. הליכות שלמה פ"ז כ"א חוט שני סוכות ר"ג.